

SEE MORE JESUS · WANTTOSEEMORE.COM

Jesũ nĩ Ũ? — Ũthomi wa Bibilia wa KJV hamwe na Nomba cia Strong

NĨ Ũ JESŨ · MŪTHIĪRE WA MAANDĪKO MATHERU, KWAMBĪRĪRIA KĪAMBĪRĪRIA NGINYA KŪGUŪRĪRIO

Ūrutani wa Mũthingi wa Bibilia — Ūhoru Mwege wa Jesu Kristũ

KIAMBĪRĪRIA

Mĩaka magana mŭgwanja Jesũ atanaciarwo, mŭnabii nĩandĩkire ũrĩa kaana kau gagetagwo. Rĩĩrĩ ti rĩĩtwa rĩrĩa ũngĩhe mŭndũ. Ndũbataire gwĩtĩkia ũndũ o na ũrĩkũ nĩguo ũthome wĩruti ũyũ. No ũbataire gwĩthĩinĩria kuona. Hakuhĩ mŭndũ o wothe ũrĩ muoyo nĩaiguĩte rĩĩtwa rĩa Jesũ. No andũ anini mŭno nĩmathomete ũrĩa Bibilia yugaga ikĩaria ũhoru wake, na makarora ũhoru ũcio o ene. Ũrĩa wothe wĩtĩkĩtie ũmũthĩ, na ũrĩa wothe warutirwo, ndũrĩ ũhoru harĩ ithuĩ. Nĩtũkenete ũrĩ haha nĩguo woe ũmenyo waku wa Jesũ kuuma harĩa ũhoru ũcio woimĩte mbere. Mũhari o wothe wandĩkĩtwo wega wega, nĩgeetha wone kiugo giothe no ti gĩcunjĩ kĩaguo. Harĩa Bibilia yugaga ũndũ na njĩra irĩ ta ĩmwe, wĩruti ũyũ nĩguo woigaga. Harĩa itua rĩoimaga na njĩra ya kũigithania mĩhari, wĩruti ũyũ nĩguo woigaga o na ũguo. Gũtirĩ ũndũ haha ũgweta o na ũmwe wa kiugo kĩa mŭndũ o na ũrĩkũ wiki. Rĩu thoma ũrĩa mŭnabii aandĩkire.

MUHURI WA KWAMBĪRĪRIA

Isaia 9:6 Nĩgũkorwo nĩtũciarĩirwo kaana, tũkaheo kahĩĩ, naguo wathani ũgaakorwo ciande-inĩ ciako. Nako gageetagwo Mũheani-Kĩrĩra-wa-Kũgegania, Mũrungu Mwene-Hinya, Ithe-wa-Andũ-wa-Tene-na-Tene, Mũnene-wa-Thayũ.

KAANA NĨGĪGACIARWO, NA MWANA NĨAKAHEANWO → RĨĩTWA RĪAKE RĪGEETAGWO MŪRUNGU ŪRĪ NA HINYA.

Mĩaka magana mŭgwanja mbere ya gũciarwo kwa Jesũ, mŭnabii nĩandĩkire atĩ kaana kau gagetwo Ngai Mwene Hinya. Kaana ga Jesũ nĩgaakomire mũharatĩ-inĩ wa gũtũma indo cia mahiũ irĩe. Thoma mũhari ũcio kahora. Mĩhari ĩyo yugaga ndũmĩrĩri yothe ya wĩruti ũyũ.

A. NGAI ŪŖĪA OIGĪTE, "NĪTWĪKE" — NGAI Ūmwe, NA ARĪA MARĪARĪRIAGA MARĪ MAKĪRIA MA ŪMWE

A1. Kĩambĩrĩria 1:26 Ningĩ Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Nĩtũũmbei andũ na mũhianĩre witũ, mahaanane na ithuĩ, nao maathage thamaki cia iria na nyoni cia rĩera-inĩ, na mahiũ ma thĩ yothe, na maathage ciũmbe ciothe iria ithiagĩra thĩ.” (27) Nĩ ūndũ ūcio Ngai akĩũmba mũndũ na mũhianĩre wake mwene, akĩmũmba na mũhianĩre wa Ngai; akĩmomba marĩ mũndũ mũrũme na mũndũ-wa-nja.

NĪTWOOMBE MŪNDŪ NA MŪHIANO WITŪ, TA ŪŖĪA TWĪHAANĪTE → NĪ ŪNDŪ ŪCIO NGAI OOMBIRE MŪNDŪ NA MŪHIANO WAKE.

(Mawoni makwa mwene: Thoma Kĩambĩrĩria 1:26 na Kĩambĩrĩria 1:27 hamwe. Ndũkaninũkie ūtiganu ūrĩ gatagatĩ ka mĩhari ŷyo ūrĩ. Kĩambĩrĩria 1:26 koiga "ithuĩ" na "witũ." Kĩambĩrĩria 1:27 koiga "mũhianano wake" na "Ngai oombire," mĩhari yeerĩ ĩrĩ ya mũndũ ūmwe. Bibilia yugaga mĩhari ŷyo yeerĩ hamwe itekwĩgiritanĩria. Bibilia o yugaga mĩhari ŷyo yeerĩ ūguo.)

A2. Kĩambĩrĩria 3:22 Nake Jehova Ngai akiuga atĩrĩ, “Mũndũ ūyũ nĩatuĩkĩte o ta ūmwe witũ, akamenya wega na ūũru. Ndagĩrĩre gwĩtikĩrio atue matunda ma mũtĩ wa muoyo o namo, amarĩe nake atũũre nginya tene.”

MŪNDŪ ŪCIO NĪATŪĪKĪTE TA ŪMWE WITŪ, NĪ GŪKĪMENYA WEGA NA ŪŪRU.

A3. Kĩambĩrĩria 11:7 Ūkai, tũikũrũke tũkahĩngĩcanie rũthiomi rwao, nĩgeetha matigacooke kũiguithania mĩario mũndũ na ūrĩa ūngĩ.”

NĪTŪIKŪRŪKE + TŪMINJANĪRIE RŪTHIOMI RWAO.

A4. Isaia 6:8 Ningĩ ngĩigua mũgambo wa Mwathani ūkĩũria atĩrĩ, “Nũũ ngūtũma? Na nũũ ūgũthĩĩ handũ haitũ?” Na nĩ ngĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ūyũ haha. Ndũma!”

NA NŪŪ ŪGŪTHĪĨ HANDŪ HAITŪ + NA NĪŪ NGĪCOOKIA ATĪRĪ?

(Meciria makwa ma mwega: Rora wega Isaia 6:8. Rungano rũu rũmwe rũrĩ na mĩhianĩre yeerĩ ĩrĩ thĩnĩ wa ciugo o ciiganaine: "Nĩ ūrĩkũ ngūtũma" na "nũũ ūgũthĩĩ nĩ ithuĩ." Mwaria ūcio wo aahũthĩra mũhianĩre wa ūmwe na wa aingĩ hamwe. Ūndũ ūyũ ti mahĩtia ma kwandĩka, na ti Ngai akĩhũthĩra kiugo kĩa aingĩ akĩgweta we mwene arĩ o wiki. Mũthemba ūyũ wa maũndũ wonekaga kaingĩ, ibuku-inĩ nyingĩ tofauti cia Bibilia, ihinda-inĩ rĩa mĩcentury mĩingĩ.)

A5. Gũcookerithia 6:4 Atĩrĩrĩ, wee Isiraeli, thikĩrĩria: Jehova Ngai witũ, we wiki nowe Jehova.

[H259 echad ■]

ATĪRĪRĪ, WEE ISIRAELI, THIKĪRĪRIA: JEHOVA NGAI WITŪ, WE WIKI NOWE JEHOVA.

(Mawoni makwa mĩ mwene: Gũcookerithia 6:4 nĩyo ĩrũgamagĩrĩra wĩruti ūyũ wothe. Kũrĩ Ngai ūmwe, na no ūmwe: ti erĩ, ti atatũ, ti aingĩ. Rĩria rĩothe rĩa Maandĩko thĩnĩ wa wĩruti ūyũ rĩngĩonania Ngai wa keerĩ nĩ rĩgatuĩka rĩratũmwo na njĩra ĩtarĩ njega, na Gũcookerithia 6:4 nĩyo geria rĩa ūguo. Ta rora kiugo gĩa Kĩhibirania kĩria mũhari ūyũ ūhũthagĩra kũgweta "ũmwe." Kiugo kũu nĩ echad. Nĩ kiugo o kũu kĩhũthagĩrwo rĩria hwaĩ-inĩ na rũciĩnĩ ĩgetagwo Mũthenya ūMWE, o na gũtuĩka mũthenya ūrĩ na icunjĩ ĩgĩrĩ, na o na rĩria mũthuuri na mũtumia wake megwetwo Mwĩrĩ ūMWE, o na gũtuĩka nĩ andũ eerĩ. Bibilia nĩyathuurire kiugo gĩa "ũmwe" kĩria kĩngũiganania mũndũ ūkĩrĩ na thĩnĩ wakĩo. Kĩambĩrĩria 1:26 thutha ūcio nĩkuandĩka atĩ Ngai oigire "Nĩtũthondeke.")

A6. Isaia 45:5 Nĩ nĩ nĩ Jehova, na gũtirĩ ūngĩ; tiga nĩ gũtirĩ Ngai ūngĩ. Nĩndĩrĩkuongagĩrĩra hinya, o na gũtuĩka wee ndũnjũũ

NĪŪ NĪŪ JEHOVA + NA GŪTIRĪ ŪNGĪ + TIGA NĪŪ GŪTIRĪ NGAI ŪNGĪ.

(Meciria makwa nĩ mwene: Isaia 45:5 yugaga rũhuho rũrĩa rũngĩ rwa ūhoru ūyũ, na wĩrutani ūyũ ndũrĩ hĩndĩ ūkaaũthara. Ngai oigaga na njĩra ĩtarĩ na ūhitho atĩ gũtirĩ Ngai ūngĩ tiga we. Ūrĩa gũthomerera kũrĩa gũtigaru gwa mahuti maya kũngĩona gũtirĩ hĩndĩ gũkoongerera Ngai wa keerĩ. Kĩria magaaakorwo ma na ūrĩa kĩrĩ na magegania na kĩega gũkĩra Ngai wa keerĩ, nĩ Ngai ūmwe ūrĩa wĩmenyithanagia harĩ andũ.)

B. ŪŖĪA WĪTAGWO MŪRAIKA WA JEHOVA — ŪŖĪA O NAO WĪTAGWO NGAI

Kiugo gĩa Kĩhibirania kĩria gĩtaũrĩtwo "mũraika" nĩ malaki (H4397). Malaki nĩ kuuga ūrĩa ūtũmĩtwo. Malaki yumbũraga wĩra wa mũndũ ūcio ūtũmĩtwo, ti mũthemba wake. Ta rora ūrĩa Bibilia yaria ūhoru wa mũndũ ūyũ mũtũmĩtwo hau thĩnĩ wa maũndũ marĩa marĩ na tha thĩnĩ.

B1. HAGARI WERŪ-INĪ — AKĪMWĪTA RĪTWA

Kĩambĩrĩria 16:7 Mũraika wa Jehova agĩkora Hagari hakuhĩ na handũ haatherũkaga maaĩ werũ-inĩ; gathima kau kaarĩ mũkĩra-inĩ wa njĩra ĩrĩa ya gũthĩ Shuri. **[H4397 malak ■]** (8) Mũraika akĩmũũria atĩrĩ, “Hagari ndungata ya Sarai, uuma kũ na wathĩ kũ?” Hagari akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ kũũrĩra ndĩroorĩra Sarai ũrĩa mwathi wakwa.” (9) Ningĩ mũraika wa Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Cooka kũrĩ mūtumia ũcio mwathi waku na ũmwĩnyĩhĩrie.” (10) Ningĩ mũraika agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩngaingĩhia njiaro ciaku ũndũ itagaatarĩka.”

MŪRAIKA WA JEHOVA OIGA, NĨNGŪINGĨHIA HĨNGA YAKU MŪNO MŪNO.

Kĩambĩrĩria 16:13 Nake Hagari akĩhe Jehova ũcio wamwarĩirie rĩitwa rĩrĩ: “Wee nĩwe Ngai ũrĩa ũnyonaga,” nĩgũkorwo oigire atĩrĩ, “Rĩu nĩ ndĩkuona Ũrĩa ũnyonaga.”

NAKE HAGARI AKĪHE JEHOVA ŪCIO WAMWARĨIRIE RĪITWA RĪRĪ: “WEE NĪWE NGAI ŪRĪA ŪNYONAGA.”

(Meciiria makwa mwene: Maũndũ meerĩ thĩnĩ wa Kĩambĩrĩria 16 nĩmagĩrũrwo nĩgũtũma mũthomi arũgame. Ũndũ wa mbere, ũrĩa wĩtagwo "mũraika wa Jehova" ekuuga "nĩngũingĩhia rũciaro rwaku." Ndoiga "Jehova nĩakũingĩhia rũciaro rwaku." Aaragia ta we mwene nĩwe wĩkaga wĩra wa kũingĩhia. Ũndũ wa keerĩ, rũnyoro rwa Bibilia rwene, no ti woni wa Hagari, nĩrwĩtaga mũraika ũyũ wa Jehova "Jehova ũrĩa wamwarĩirie." Hagari eetaga mũndũ o ũyũ "Wee Ngai." Mwandĩki wa ibuku rĩa Kĩambĩrĩria nĩetĩkanĩtie na Hagari.)

B2. GUOKO IGŪRŪ RĪA ISAKA — EHĪTĪTE NA WE MWENE

Kĩambĩrĩria 22:11 No mũraika wa Jehova akĩmwĩta kuuma igũrũ, akiuga atĩrĩ, “Iburahĩmu! Iburahĩmu!” Nake Iburahĩmu agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ũyũ haha.” (12) Akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkahutie kĩmwana kũu na guoko gwaku, na ndũgagĩke ũndũ o na ũrĩkũ. Rĩu nĩndamenya atĩ nĩwĩtigĩrĩte Ngai, tondũ ndũnarega kũruta mũrũguo, o we mũrũguo waku wa mũmwe, arĩ igongona.”

TONDŪ NDŪNAREGA KŪRUTA MŪRŪGUO, O WE MŪRŪGUO WAKU WA MŪMWE, ARĪ IGONGONA.

Kĩambĩrĩria 22:15 Nake mũraika wa Jehova arĩ igũrũ, agĩita Iburahĩmu hĩndĩ ya keerĩ (16) akĩmwĩra atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: Nĩndĩhĩtĩte na nĩ mwene, atĩ tondũ nĩwĩkĩte ũndũ ũyũ na ndũnarega kũndutĩra mũrũguo, o mũrũguo waku wa mũmwe-rĩ (17) ti-itherũ nĩngakũrathima na ndũme njiaro ciaku cingĩhe ta njata cia matu-inĩ na ta mũthanga ũrĩa ũrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria. Njiaro ciaku nĩ ikegwatĩra matũũra marĩa manene ma thũ ciacio (18) na nĩ ũndũ wa rũciaro rwaku, ndũrĩrĩ ciothe cia thĩ nĩkarathimwo, tondũ wee nĩũnjathĩkĩire.”

NĨNDĨHĪTĪTE NA RĪITWA RĪAKWA, ĪKĪAGA JEHOVA → NA MBEŪ YAKU NDŪRĪRĪ CIOTHE CIA THĪ ĪGACIATHIMWO.

(Meciiria makwa mwene: Wĩcirie ũhoru wa ciugo igĩrĩ thĩnĩ wa Kĩambĩrĩria 22:11-18. Ciugo cia mbere nĩ atĩrĩ, "Ndũnaage kũhingĩrĩria mũrũguo harĩ NĪ." Iburahĩmu nĩaraheanaga mũriũ wake kũrĩ Ngai. Mwaria thĩnĩ wa ciugo ici oigĩte atĩ mũriũ ũcio ndaigana kũhingĩrĩrio harĩ mwaria ũcio. Ciugo cia keerĩ nĩ atĩrĩ, "Nĩndĩhĩtithĩtie na ndĩ mwene, ũguo nĩguo Jehova ekuuga." Matukũ-inĩ ma tene, mũndũ nĩehĩtaga na mũndũ ũngĩ mũnene kũmũkĩra we mwene. Mũtũmwo mũũmbe ũrĩa ũtwaraga o ũhoru tu ndehĩtaga na we mwene. Mũtũmwo mũũmbe ndaandĩkaga kĩhĩtwa na rĩitwa rĩa kĩrĩkanĩro rĩa Ngai. Ahibirania 6:13 nĩyonanagia gĩtũmi. Ahibirania 6:13 yugaga atĩ Ngai nĩehĩtire na we mwene. Ahibirania 6:13 yonanagia gĩtũmi: "tondũ ndaarĩ na ũngĩ mũnene gũkĩra we wa kwĩhĩta nake.")

B3. JAKOBU NĪAKORWO NA MŪNDŪ AGĪTHITHITHIA — AGĪITA HANDU HORO "ŪTHIŪ WA NGAI"

Kĩambĩrĩria 32:24 Nake Jakubu agĩtigwo arĩ o wiki, na hagĩũka mũndũ maagianire nake o nginya gũgĩthererũka. (25) Na rĩrĩa mũndũ ũcio onire atĩ ndangĩmũhoota-rĩ, akĩmũhutia ihĩndĩ rĩa gĩtina gĩa kũgũrũ, nakuo kũgũrũ kwa Jakubu gũgĩthenyũkĩra hau gĩtina-inĩ, o makĩgianaga na mũndũ ũcio. (26) Na mũndũ ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Reke ndĩthĩre tondũ nĩ gwathererũka.” No Jakubu akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndingĩreka ũthĩ ũtandathimĩte.”

NĪ HAARĪ MŪNDŪ WARUTANĪTE HINYA NAKE → NDĪGAGŪTIGA ŪTHĪ, TIGA WANJĪITHIMA.

Kĩambĩrĩria 32:28 Ningĩ mũndũ ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũgũcooka gwĩtwo Jakubu, no ũrĩitagwo Isiraeli, tondũ nĩũgianĩte na Ngai o na andũ, na ũkahootana.” (29) Jakubu akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagũthaita, njĩra rĩitwa rĩaku.” Nowe akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ūranjũũria rĩitwa rĩakwa nĩkĩ?” Agĩcooka akĩmũrathima marĩ

o hau. (30) Nĩ ũndũ ũcio Jakubu agĩta handũ hau Penieli, akiuga atĩrĩ, “Tondũ nĩnyonete Ngai ũthiũ kwa ũthiũ, na akahonokia muoyo wakwa.”

ŪRĨ TA MŪTHAMAKI, NĪŪRĨ NA HINYA HARĨ NGAI → NĪNYONETE NGAI ŪTHIŪ KWA ŪTHIŪ, NA MUOYO WAKWA NĪMŪTŪŪRIE.

(Meciiria makwa: Maandĩko ma Kĩambĩrĩria 32 moĩtaga mũndũ ũyũ mũndũ. Mũndũ ũyũ ũragianaga na Jakubu oigaga Jakubu arĩ na hinya HARĨ NGAI. Jakubu etaga handũ hau “ũthiũ wa Ngai.” Jakubu oigaga muoyo wake nĩwahonokirio. Jakubu areragia mũndũ ũyũ rĩtwa. Jakubu ndaheirwo rĩtwa, o kũũria kũngĩ. Ririkana kũũria gĩkĩ gĩtaacookeirio ma ũhoru wa rĩtwa. Kĩũria o kũu gĩcookaga rĩngĩ, ibuku-inĩ rĩngĩ rĩa Bibilia, mĩaka magana maingĩ thutha ũcio.)

B4. KĨHINGA KĨRĨA GĨAKANAGA NA MWAKI — MŪRAIKA ŪRĨA ARĨ NDĨ ŪRĨA NDĨ

Thaama 3:2 ↗ *read this in your Bible*

MŪRAIKA WA JEHOVA AKĪONEKANA NA RUURI RWA MWAKI → NGAI AGĨTA KUUMA GATĨ-INĨ KA GĨTHAKA.

Thaama 3:14 ↗ *read this in your Bible*

NDĨ ŪRĨA NDĨ → NDĨ NĪWE ŪNDŪMITE KŪRĨ INYUĨ.

(Mecoke makwa ma na nĩ: Thaama 3:2 yugaga mūraika wa Jehova. Mĩstari ũrĩ thutha, Thaama 3:4 yugaga Jehova, na Ngai. Kĩhinga kĩrĩa kĩmwe, mwaki ũrĩa ũmwe, na mũgambo ũrĩa ũmwe nĩcio cionekaga harĩ mĩstari yeerĩ ũyo. Bibilia ndĩrĩ hĩndĩ ĩtuaga ũndũ ũyũ ta ũkararanie. Mũgambo ũyũ wĩ ũmwe nĩguo ũheanaga rĩtwa rĩrĩa Isiraeli mangĩkuuĩte tene na tene: NĪ NĪ NĪ NĪ.)

MOONERIA MERĨ, ŪHORU O RŪ ŪMWE — kĩhinga kĩrĩa gĩacinaga na Jesũ arĩ nja cia hekarũ

Johana 8:56 Ithe wanyu Iburahĩmu nĩakenaga atĩ nĩakona mũthenya wakwa; na nĩawonire na agĩcanjamũka.” (57) Nao Ayahudi makĩmwĩra atĩrĩ, “Wee o na ndũkinyĩtie mĩaka mĩrongo ĩtano, na ũkoiga atĩ nĩwonete Iburahĩmu!” (58) Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, Iburahĩmu atanaciarwo, Nĩ ndũire!” (59) Maigua ũguo makĩoya mahiga mamũhũũre namo nyuguto, no Jesũ akĩĩhitha, akiuma kũu hekarũ-inĩ.

ABURAHAMU ATANATHĨIA, NĪ NDĨ → NAO MAGĪOYA MAHIGA NĪGUO MAMŪIKĪRĨRIE.

(Meciiria makwa ma mwene: Iga cĩhaano igĩrĩ ici hamwe, na wĩtĩkĩrie ũtiganu ũcio ũkũrutane. Kĩhinga-inĩ, mũgambo kuuma mwaki-inĩ uugaga NĪ NĪ. Musa nĩehithagia ũthiũ wake kĩhinga-inĩ. Hekarũ-inĩ, mũndũ arũgamĩte mbere ya kĩrĩndĩ oigaga NĪ NĪ. Kĩrĩndĩ nĩgĩkuuaga mahiga. Kĩrĩndĩ gĩtiarĩ na ũrigici igũrũ rĩa ũrĩa Jesũ oigire. Kĩrĩndĩ nĩgĩataũkĩrwo nĩ ũrĩa Jesũ oigire kũna. Kĩrĩndĩ nĩgĩatuire ciugo cia Jesũ cia bata wa gũikĩrĩrio mahiga. Ririkana nĩngĩ atĩ Jesũ ndoigire “Iburahĩmu atanagĩa, ndaarĩ” Jesũ oigire NĪ NĪ.)

B5. MANOA NA MŪTUMIA WAKE — RĪTWA RĪRĨA RĪGEGANIA

Atiirĩrĩri 13:3 Mūraika wa Jehova akĩmuumĩrĩra, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūrĩ thaata na ndũrĩ mwana, no nĩũkũgĩa nda ũciare kahĩ.

MŪRAIKA WA JEHOVA AKĪMUUMĨRĨRA → NO NĪŪKŪGĨA NDA ŪCIARE KAHĨ.

Atiirĩrĩri 13:17 Nake Manoa agĩtũria ũhoru kuuma kũrĩ mūraika wa Jehova akĩmũũria atĩrĩ, “Wee wĩtagwo atĩa, nĩguo tũgaagũtĩia hĩndĩ ĩrĩa kiugo gĩaku gĩgaatuĩka kĩa ma?” **[H6383 piliy ■]** (18) Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩgũtũma ũnjũũrie rĩtwa rĩakwa? Ndũngĩhota kũrĩmenya, nĩ rĩa magegania.”

NĪ KĪ GĪGŪTŪMA ŪNJŪŪRIE RĪTWA RĪAKWA? NDŪNGĨHOTA KŪRĨMENYA, NĪ RĨA MAGEGANIA?

Atiirĩrĩri 13:20 O rũrĩrĩmbĩ rũkĩrĩrĩmbũkaga kuuma kĩgongona-inĩ rũrorete igũrũ-rĩ, mūraika wa Jehova akĩambatĩra rũrĩrĩmbĩ-inĩ rũu. Nake Manoa na mūtumia wake mona ũguo, makĩĩgũithia magĩturumithia mothiũ mao thĩ. (21) Rĩrĩa mūraika ũcio wa Jehova aagire gũcooka kwĩyonithania kũrĩ Manoa na mūtumia wake, Manoa akĩmenya atĩ ũcio aarĩ mūraika wa Jehova. (22) Akĩĩra mūtumia wake atĩrĩ, “Ithuĩ rĩu no tũgũkua, tondũ nĩtuonete Ngai!”

NAKE MANOA NA MŪTUMIA WAKE MONA ŪGUO → ITHUĨ RĪU NO TŪGŪKUA, TONDŪ NĪTUONETE NGAI.

(Meciiria makwa mũhithũrũku: Maũndũ matatũ nĩmoimĩrite na mbere thĩnĩ wa Atiirithi 13. Manoa nĩoragia rĩtwa, o ta ũrĩa Jakubu eekire thĩnĩ wa Kĩambĩrĩria 32. Rĩtwa rĩu rĩgacooka kũhithwo kuuma harĩ Manoa rĩngĩ, hĩndĩ ĩno na gĩtũmi kĩagwetetwo. Kiugo gĩa Kĩhibirania kĩrĩa kĩheanĩtwo nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũu nĩ piliy (H6383). KJV igũtaũra piliy ta “kũhitha.” Piliy nĩ kuuga kĩndũ kĩgakĩra kũmenyeka nĩ ũndũ wa magegania mao. Piliy yumanĩte na mũri o ũmwe na pele

(H6382), kiugo kĩa gĩaũrĩtwo "Mũgegania" thĩĩĩ wa Isaia 9:6, harĩa kaana karĩa gaaciarĩrwo ithuĩ getanagwo. Mũraika ũyũ wa Jehova mwene nĩacookaga akambata na igũrũ thĩĩĩ wa rĩrĩrĩmbĩ rwa kĩgongona. Ũndũ ũrĩa Manoa mwene aakinyire nĩ atĩrĩ ti "nĩtuonete mũraika." Ũndũ ũrĩa Manoa aakinyire nĩ atĩrĩ "nĩtuonete Ngai.")

B6. MŪNENE WA ITA WARĨ NJA YA JERIKO — AATHATHAIRWO, NA IRAATŪ IGĨRUTWO

Joshua 5:13 Rĩrĩa Joshua aarĩ hakuhĩ na Jeriko, agĩtiira maitho akĩona mũndũ warũgamĩte mbere yake acomorete rūhiũ njora, akarũnyiita na guoko. Nake Joshua agĩthĩĩ o harĩa aarĩ, akĩmũũria atĩrĩ, "Wee-rĩ, ũrĩ mwena witũ kana ũrĩ mwena wa thũ ciitũ?" **[H8269 sar ▀]** (14) Nake agĩcookia atĩrĩ, "Ndirĩ mwena wanyu o na kana wa thũ cianyu, no njũkĩte ndĩ mūnene wa mbūtũ ya ita rĩa Jehova." Nake Joshua akĩĩgũithia, agĩturumithia ũthiũ thĩ, akĩhooya, akĩmũũria atĩrĩ, "Wee, Mwathi wakwa, nĩ ndũmĩrĩrĩ ĩrĩkũ ũkwenda kũũhe nĩ ndungata yaku?" (15) Nake mūnene ũcio wa mbūtũ ya ita rĩa Jehova agĩcookia atĩrĩ, "Amba ũrute iraatũ ciaku magũrũ, nĩgũkorwo handũ hau ũrũgamĩte nĩ haamũre." Nake Joshua agĩĩka o ta ũguo.

JOSHUA AKĨGŪA THĨ NA ŨTHIŪ, AKĨHOoya → RUTA KĨRAATŪ GĨAKU KŪGŪRŪ; NĨGŪKORWO HANDŪ HAU ŪRŪGAMĨTE NĨ HATHERU.

ŪRORI ŨNGĨ, GĨTONGA KĨRĨA KĨMWE — andũ erĩ meerĩrwo kũruta iraatũ

Thaama 3:5 ↗ *read this in your Bible*

NDŪGAKUHĨRĨIE HAHA. RUTA IRAATŪ CIAKU MAGŪRŪ, NĨGŪKORWO HANDŪ HAU ŪRŪGAMĨTE NĨ HANDŪ HATHERU.

(Mecoke makwa mwene: Ririkana rĩathani rĩmwe rĩa hana, rĩgwetwo na ciugo hakuhĩ no ihaana, rĩheanĩrwo andũ eerĩ tofauti, matukũ ma mĩrongo ya mĩaka mari gatagati. Kũu kĩhinga-inĩ, rĩathani rĩu rĩoimĩte mũgambo ũrĩa Maandĩko marĩtwaga LORD na Ngai. Nja ya Jeriko, rĩathani rĩu rĩoimĩte kũrĩ mũndũ ũrũgamĩte kũu arĩ na rūhiũ guoko-inĩ gwake. Joshua akagũa thĩ ngathĩ na akahooya mũndũ ũcio. Mũndũ ũcio ndaregĩre ũhoru ũcio wa kũhoywo. Ūria ũhoru ũcio na ũrĩa mũraika wa ma ũthondekagwo ekaga rĩrĩa mũndũ ageragia kũhooya mũraika ũcio. Mũraika ũcio oigire, "Nĩ ndĩ ndungata thiini waku" (Kũguũrĩrio 19:10), na "hooya Ngai" (Kũguũrĩrio 22:9). Johana aageririe kũhooya mũraika maita meerĩ, na maita macio meerĩ mũraika ũcio nĩaregĩre. Gũtirĩ mũndũ o na ũmwe waregĩre ũhoru wa kũhooya Joshua kũu nja ya Jeriko.)

B7. RĨRĨ, KĨRĨKANIRO KĪERŪ KĪAARIA ŨNDŪ MŪNENE NA WĪ TAARĪFU MŪNO

Johana 1:18 Gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũrĩ ona Ngai, o tĩa Mũrũ wake wa Mũmwe ũrĩa ũikarĩte hamwe na Ithe, na nĩwe ũtũmĩte amenyeke. **[G1834 exegeomai ▀] [G3439 monogenes ▀]**

GŪTIRĨ MŪNDŪ WONETE NGAI RĨ NA RĨ → MWANA ŪRĨA MŪCIARE WA IIKI NĪAMŪGUŪRĨRĪIE.

Johana 5:37 Nake Baba ũrĩa wandũmire nĩaheanĩte ũira ũngoniĩ we mwene. Inyuĩ mũtirĩ mwaigua mũgambo wake kana mũkona ũrĩa atarĩĩ

INYUĨ MŪTIRĨ MWAIGUA MŪGAMBO WAKE KANA MŪKONA ŪRĨA ATARĨ.

1 Timotheo 6:16 Ningĩ nowe wiki ũtũũraga muoyo ũrĩa ũtathiraga, na agatũũra ũtheri-inĩ ũrĩa gũtarĩ mũndũ ũngĩhota kũũkuhĩrĩria. Gũtirĩ mũndũ ũrĩ wamuona kana ũngĩhota kũmuona. Nake arotĩĩagwo, na arogĩa na wathani ũrĩa ũtathiraga nginya tene. Amenĩ.

NA AGATŪŪRA ŪTHERI-INĨ ŪRĨA GŪTARĨ MŪNDŪ ŨNGĨHOTA KŪŪKUHĨRĨRIA → GŪTIRĨ MŪNDŪ ŪRĨ WAMUONA KANA ŨNGĨHOTA KŪMUONA. NAKE AROTĨĨAGWO.

Rĩu iga icunjĩ igĩrĩ cia Bibilia mwena ũmwe na ũrĩa ũngĩ, na mũthome icunjĩ icio igĩrĩ hamwe.

Kĩrĩkanĩro-Gĩkũrũ kiugaga, riita na riita, atĩ andũ nĩmoonire mũndũ ũyũ, makĩaria nake, makĩria mbere yake, makĩnyiitana nake, na magĩtũũra muoyo.

Kĩrĩkanĩro Kĩerũ kiugaga, na ũteithũku, na maita matatũ, atĩ gũtirĩ mũndũ wonete Ngai Ithe rĩ, na gũtirĩ mũndũ ũngĩhota kuona Ngai Ithe.

Ciugo cierĩ nĩ cia ma. Mũndũ ũrĩa andũ moonire thĩinĩ wa Kĩrĩkanĩro gĩa Tene na Ithe ũrĩa andũ mataahotire kuona, nĩ ũndũ ũcio ti mũndũ o ũmwe. Johana nĩoigĩte nũũ mũndũ ũcio wonagwo. Oigaga atĩ mũndũ ũcio wonagwo nĩ Mũrũ ũrĩa wa mũmwe wa mũciarwo, Mũrũ ũrĩa arĩ gĩthũri-inĩ kĩa Ithe, na atĩ Mũrũ ũyũ nĩatongoretie Ngai Ithe, akĩmũumĩria handũ Ngai Ithe angĩahota kuonwo.

[MICEMANIO IGĨTWĨKANĨTIO — NDĨRĨ RIRĨA RĨMWE RĨUGITE ŨŨ RĨONEKA RĨO WĨKĨRE]

(Mwerekano wakwa mwene: Menyerera na wĩhaande na ma harĩ ũndũ ũyũ, tondũ nĩ ho hau mũndũ angĩambĩrĩria gwongerera Bibilia ũndũ. ũrĩa ũritwo NA WĨRE WA MŪRUGAMO: rūandĩko rwene rwa Kĩrĩkanĩro-gĩa-Tene rwĩtaga mũndũ ũyũ ũtũmitwo Jehova na Ngai, na andũ arĩa maacemanirie na mũndũ ũyũ ũtũmitwo o ũguo moigaga. Kĩene kũu ti kioruta. Kĩene kũu nĩ ũrĩa ciugo ciugaga. ũrĩa ũKINYITWO NA GŪCOKANĨRĨRIA MĨIRA: atĩ mũndũ ũyũ wonagwo nĩ Mũrũ wa Ngai kũna. Gũtirĩ mũhari o na ũmwe uugaga "mũraika wa Jehova thĩinĩ wa Kĩambĩrĩria 16 nĩ Jesũ." Ũtwo ũyũ ũkinyagĩrwo na kũiga Johana 1:18, Johana 5:37, na 1 Timotheo 6:16 hakuhi na maũndũ ma Kĩrĩkanĩro-gĩa-Tene na kũũria nũũ waroneka. Nĩkĩo gĩcũhĩ kũu kĩrĩ ho, na gĩcũhĩ kũu gĩgũikara ho.)

B8. NAKĪO MŪTŪMWA-ŪRĨA-ARĪ-JEHOVA NĪOONEKANAGA RĪNGĪ MŪTHIA-INĪ WA KĪRĪKANĪRO GĪA TENE

Malaki 3:1 Na rĩrĩ, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ, “Nĩngũtũma mūtũmwo wakwa, ũrĩa ũgaathondeka njĩra mbere yakwa. Hĩndĩ iyo Mwathani ũcio mũcaragia nĩagooka o rĩmwe thĩinĩ wa hekarũ yake; mūtũmwo ũcio wa kĩrĩkanĩro ũrĩa mwĩriragĩria nĩagooka.” **[H4397 malak ■]**

NĪNGATŪMA MŪTŪMWO WAKWA + NĪAKAAMBĪRĨRIA NJĪRA MBERE YAKWA → MWATHANI NĪAKOKA O RĨMWE HEKARŪ-INĪ YAKE, O WE MŪTŪMWO WA KĪRĪKANĪRO.

MAONERO MANDŪ, ŨNDŪ O ŪRĨA WONEKAGA — mūtũmwo ũrĩa werĩirwo, na mūtũmwo ũrĩa wamenyekanĩtio

Mariko 1:2 O ta ũrĩa kwandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa Isaia ũrĩa mũnabii atĩrĩ: “Nĩngũtũma mūtũmwo wakwa athĩ mbere yaku, ũrĩa ũgũgũthondekera njĩra yaku.” (3) “Kũrĩ mũgambo wa mũndũ ũkwanĩrĩra werũ-inĩ akoiga atĩrĩ, ‘Haarĩriai njĩra ya Mwathani, rūngariai njĩra ciake.’” (4) Nĩ ũndũ ũcio Johana ookire akĩhunjagia, na akĩbatithanagĩria werũ-inĩ. Aahunjagia atĩ andũ merire, nĩguo marekerwo mehia mao, nĩgeetha mabatithio.

ATĪRĪRĪ, NĪNGUTHŪMA MŪTŪMWO WAKWA MBERE YA ŪTHIŪ WAKU → HAARĨRIAI NJĪRA YA MWATHANI.

(Meciiria makwa mwene: Malaki 3:1 yugaga andũ eerĩ arĩa matũmitwo thĩinĩ wa rugano rūmwe. ũrĩa mūtũmwo wa mbere athiiaa mbere gũthererania njĩra. ũrĩa ũngĩ mūtũmwo eetagwo "Mwathani" na "mūtũmwo wa kĩrĩkanĩro." Mūtũmwo ũyũ wa keerĩ nĩwe ũgũũka hekarũ-inĩ ya Mwathani mwene. Mariko amaambĩrĩria Ũhoro-Mwega wa Mariko na kũgwetwo kwa mũhari o ũcio wa Malaki 3:1. Mariko oigaga atĩ ũrĩa ũthereranagia njĩra nĩ Johana, kũu werũ-inĩ. Ũndũ ũyũ ũgatiga mūtũmwo wa keerĩ atetwo rĩitwa nĩ Mariko hĩndĩ iyo. Kĩrĩkanĩro-gĩa-Tene gĩathiraga gĩetereire mūtũmwo ũrĩa arĩ Mwathani. Kĩrĩkanĩro Kĩerũ kĩambagĩrĩria na mūtũmwo o ũcio agĩtoonya.)

C. NGŪ ĪRĨA ĪAIGĪRWO NA IGŪRŪ RĨA MWANA WA MŪMWE — ABURAHAMU NA ISAKU KĪRĪMA-INĪ

C1. Kĩambĩrĩria 22:2 Nake Ngai akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya mũriũ waku, o we ũrĩa wa mũmwe Isaaka, ũrĩa wendete, ũthĩ rūgongo rwa Moria, na ũmũrute ta igongona rĩa njino kuo kĩrĩma-inĩ kĩmwe kĩa iria ngaakuonia.” **[H3173 yachiyd ■]**

Ī OYA RĪU MŪRŪGUO, MŪRŪGUO WA MŪMWE ISAKA, ŪRĨA WENDETE → ŪMŪRUTĪRE KŪU ARĪ IGONGONA RĨA NJINO.

C2. Kĩambĩrĩria 22:6 Iburahĩmu agĩkĩoya ngũ icio cia igongona rĩa njino, agĩciigĩrĩra mũriũ wake Isaaka, nake agĩkuua mwaki na kahiũ. Na rĩrĩa o eerĩ mathiiaa hamwe **[H6086 ets ■]**

IBURAHĪMU AGĪKĪOYA NGŪ ICIO CIA IGONGONA RĨA NJINO, AGĪCIIGĪRĨRA MŪRĪŪ WAKE ISAKA → NA RĪRĨA O EERĪ MATHIAGA HAMWE.

(Mawoni makwa mwene: Thĩĩnĩ wa Kĩambĩrĩria 22:6, ithe ndakuuaga ngũ. Isaka nĩwe ũkuuaga ngũ akĩambata kĩrĩma. Iburahĩmu nĩekũkomia Isaka igũrũ rĩa ngũ icio. Kiugo gĩa Kĩhibirania kĩa ngũ icio nĩ ets (H6086). Nĩ kiugo kĩa kĩmenyereketete gĩa mĩtĩ ũrĩa ũrĩ muoyo, na o na wa mbaũ ciatemwo. Kiugo kĩa kĩmwe nĩkĩo gĩtanagia mĩtĩ wa muoyo, na mĩtĩ ũrĩa warĩ gatagatĩ ka mũgũnda.)

C3. Kĩambĩrĩria 22:7 Isaaka akĩaria, agĩĩta ithe Iburahĩmu atĩrĩ, “Baba!” Iburahĩmu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ũyũ, mũrũ wakwa.” Isaaka akiuga atĩrĩ, “Ndĩrona tũrĩ na mwaki na ngũ! No rĩrĩ, gatũrũme ka igongona rĩa njino karĩ ha?” (8) Iburahĩmu agĩcookia atĩrĩ, “Mũrũ wakwa, Ngai we mwene nĩekũheana gatũrũme ka igongona rĩa njino.” Nao eerĩ magĩthĩĩ na mbere marĩ hamwe.

GATŪRŪME KA IGONGONA RĨA NJINO KAARĨ HA? → NGAI NĒKŴĠGAĨRA WE MWENE GATŪRŪME.

C4. Kĩambĩrĩria 22:13 Nike Iburahĩmu agĩtiira maitho, na hau kĩhinga-inĩ akĩona ndũrũme ĩnyitĩtwo hĩa nĩ mĩrita. Agĩthĩĩ ho, akĩoya ndũrũme ĩyo na akĩmĩruta ĩrĩ igongona rĩa njino handũ ha mũriũ.

NDŪRŪME ĨRĨA YANYITĨTWO NJEGENYA NĒ HĨA → AKĪMĪRUTA ĨTUĪKE IGONGONA RĨA GŪCINWO ITHENYA RĨA MŪRĪŪ WAKE.

Kĩambĩrĩria 22:14 Nĩ ũndũ ũcio Iburahĩmu agĩĩta handũ hau Jehova-Nĩarĩheanaga. Na nginya ũmũthĩ kuugagwo atĩrĩ, “Kĩrĩma-inĩ kĩa Jehova-rĩ, nĩarĩtũheaga.”

KĪRĨMA-INĒ KĪA JEHOVA-RĒ, NĒARĒTŪHEAGA.

(Meciiria makwa: Wĩcirie rĩngĩ ũhoro wa kĩũria kĩa mwana thĩĩnĩ wa Kĩambĩrĩria 22:7: gatũrũme kaha? Iburahĩmu nĩacokirie kĩũria kĩu. Ũcookio wa Iburahĩmu nĩ ũkinyaga kũraya gũkĩra ũrĩa aamenyaga. Iburahĩmu oigire, "Ngai nĩakoona gatũrũme ka igongona rĩa njino." Ciugo icio no ciũgane maũndũ meerĩ. Ũndũ ũmwe nĩ atĩ Ngai nĩekuona gatũrũme ka wĩra wake we mwene. Ũndũ ũrĩa ũngĩ nĩ atĩ Ngai nĩekũheana we mwene ta gatũrũme kau. Kĩrĩa Ngai aaheanire mũthenya ũcio nĩ NDŪRŪME, ti gatũrũme. Ndũrũme nĩ ndũrũme ĩrĩa ĩkũrĩte biũ. Ndũrũme ĩno nĩyakuire ithenya wa mwana ũcio, yohanĩtio na hĩa ciayo. Kĩũria kĩa Isaka nĩgĩcookeirio kĩrĩma-inĩ na njĩra ĩmwe. Kĩũria kĩa Isaka o na nakĩo nĩgĩtigĩtwo kĩrĩ mũhingo na njĩra ĩngĩ. Gatũrũme no gakĩrĩ ka kũrĩhwo. Iburahĩmu agĩtua handũ hau rĩitwa na kĩĩranĩro thaa ya thuutha: "kĩrĩma-inĩ kĩa Jehova nĩgũkuonekana.")

ŪRORERE ŨNGĒ, KĪONERO KĪRĨA KĪMWE — mũriũ ũrĩa wakuuire ngũ, na Mũriũ ũrĩa wakuuire mũtharaba

Kĩambĩrĩria 22:6 Iburahĩmu agĩkĩoya ngũ icio cia igongona rĩa njino, agĩciigĩrĩra mũriũ wake Isaaka, nake agĩkuua mwaki na kahiũ. Na rĩrĩa o eerĩ mathiiga hamwe

ABRAHAMU NĒAIGĒRĒIRE NGŪ IGŪRŪ RĨA ISAKA MŪRĪŪ WAKE → NAO EERĒ MAGĒTHĒ Ĩ HAMWE.

Johana 19:17 Na ekuuĩre mũtharaba wake agĩthĩĩ nginya harĩa heetagwo “Ha Ĩhĩndĩ rĩa Mũtwe” (na no ho hetagwo na Kĩhibirania, Golgotha.)

NAKE AKUUĒTE MŪTHARABA WAKE AGĒTHĒ, AGĒKINYA HANDŪ HETAGWO HA MŪTWE.

Johana 19:18 Hau nĩho maamwambire, na hamwe nake makĩamba andũ angĩ eerĩ, ũmwe mwena ũmwe na ũcio ũngĩ mwena ũcio ũngĩ; nake Jesũ arĩ gatagatĩ.

KŪO NĒKUO MAAMWAMBIRE MŪTĒ-IGŪRŪ + JESŪ ARĒ GATAGATĒ.

(Meciiria makwa mwene: Baba, mũriũ wake wa mũmwe ũrĩa ithe endete, kĩrĩma, ngũ ciigĩrĩtwo mũgongo-inĩ wa mũriũ we mwene, na mũriũ agĩthĩĩ na igũrũ arĩ na ngũ icio. Ũhoro ũyũ wekĩkire maita meerĩ thĩĩnĩ wa Bibilia. Mahinda ma mbere, thĩĩnĩ wa Kĩambĩrĩria 22, Ngai nĩaatiganĩrie kahiũ. Ngai nĩaigire ndũrũme handũ ha mũriũ ũcio. Mahinda ma keerĩ, mũtĩ-inĩ, gũtirĩ mũndũ watiganĩrie gĩkuũ. Hĩndĩ ĩno, Mũriũ nĩwe warĩ ithenya rĩa mũndũ ũngĩ. Ta wona ũrũgamĩrĩrĩ ũngĩ gatagatĩ-inĩ ka macio meerĩ. Isaka nĩoririe atĩrĩ, "Gatũrũme karĩ ha?" Gũtirĩ macokio ma kĩũria kĩa Isaka mũthenya ũcio. Macokio nĩmokire thutha ũcio, Rũũ-inĩ rwa Jorodani, kuuma kũrĩ Johana. Johana nĩonanĩrie mũndũ ũrathĩ agĩthĩrĩria we.)

C5. Johana 1:29 Mũthenya ũyũ ũngĩ, Johana akĩona Jesũ agĩũka na kũrĩ we, akiuga atĩrĩ, “Onei! Gatũrũme ka Ngai karĩa keheragia mehia ma kĩrĩndĩ!

AKIUGA ATĒRĒ, “ONEI! GATŪRŪME KA NGAI KARĒ KEHERAGIA MEHIA MA KĒRĒNDĒ.

C6. Kĩambĩrĩria 22:2 Nike Ngai akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya mũriũ waku, o we ũrĩa wa mũmwe Isaaka, ũrĩa wendete, ũthĩĩ rũgongo rwa Moria, na ũmũrute ta igongona rĩa njino kuo kĩrĩma-inĩ kĩmwe kĩa iria ngaakuonia.”

Johana 3:16 “Nĩgũkorwo Ngai nĩendire kĩrĩndĩ, akĩruta Mũrũ wake wa mũmwe, nĩgeetha mũndũ o wotho ũmwĩtĩkĩtie ndakoore, no agĩe na muoyo wa tene na tene. **[G3439 monogenes ■]**

MWANA WAKU WA MŪMWE, ŪRĪA WENDETE → NĪ AHEANIRE MWANA WAKE WA MŪMWE WACIARWO.

C7. Ahibirania 11:17 Nĩ ũndũ wa gwĩtĩkia-rĩ, Iburahĩmu, rĩrĩa aageririo nĩ Ngai, nĩarutire Isaaka atuĩke igongona. Ūcio werĩirwo ciĩranĩro nĩehaariĩrie kũruta mũrũ wake wa mũmwe igongona (18) o na gũtuĩka Ngai nĩamwĩrĩte atĩrĩ, “Rũciaro rũrĩa rũgeetanio nawe rũkoima harĩ Isaaka.” (19) Iburahĩmu nĩatuĩte na ngoro atĩ Ngai no ariũkie mũndũ mũkuũ, na nĩ ũndũ ūcio no kwĩrwo na ngerekano atĩ nĩacookeirio Isaaka ta oimĩte kũrĩ arĩa akuũ.

AARUTIRE IGONGONA RĪA MŪRIŪ WAKE WA MŪMWE → ETĪKĪTIE ATĪ NGAI NĪ MŪHOTI KŪMŪRIŪKIA, O NA KUUMA KŪRĪ ARĪA AKUŪ.

(Meciiria makwa mĩene: Mwandĩki wa ibuku rĩa Ahibirania nĩahũthagĩra kiugo kĩrĩa kĩmwe gĩa Kĩngiriki kĩrĩa Johana ahũthagĩra harĩ Jesũ, kũgweta Isaka. Kiugo kũ nĩ "mũrigithathi," monogenes (G3439). Mwandĩki wa Ahibirania atwĩraga ūrĩa Iburahĩmu eeciiragia hĩndĩ ya kwambata kĩrĩma-inĩ. Iburahĩmu eeciiragia atĩ Ngai no ahote kũriũkia kĩmwana kũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Iburahĩmu eerire aanake acio maarĩ mũthia-inĩ wa kĩrĩma, "Nĩĩ na kĩmwana tũrathĩĩ kũu, na tũrathathaiya, thuutha ūcio tũgacooka kũrĩ inyuũ." Iburahĩmu eetereire gũcooka na Isaka akĩharũrũka kĩrĩma. Mwandĩki wa Ahibirania oigaga atĩ Iburahĩmu nĩamũkĩrĩre Isaka rĩngĩ "ta kĩoneki." Kĩoneki gũkũ nĩ mũhianĩre kana rũũri. Thutha wa mĩthenya ĩtatũ kuuma watho ūrĩa waheirwo, mwana ūrĩa watariĩ ta mũkuũ nĩacookire arĩ muoyo.)

KĪMENYITHIA GĪA HANDŪ — kĩmenyithia gĩa gũteithĩrĩria, ti ũndũ mĩcemanio ĩyugaga tũhũ

2 Maũndũ ma Matukũ ma Tene 3:1 Hĩndĩ ĩyo Solomoni akĩambĩrĩria gwaka hekarũ ya Jehova kũu Jerusalemu Kĩrĩma-inĩ kĩa Moria, harĩa Jehova oimĩrĩire ithe Daudi. Hau nĩho kĩhuhĩro-inĩ kĩa ngano kĩa Arauna ūrĩa Mũjebusi, handũ harĩa Daudi aaheanĩte hekarũ ĩgaakwo.

HĨNDĨ ĨYO SOLOMONI AKĪAMBĨRĨRIA GWAKA HEKARŪ YA JEHOVA KŪU JERUSALEMU KĪRĪMA-INĨ KĪA MORIA.

[MICEMANIO IGĪTWĪKANĪTIO — NDĪRĪ RIRĪA RĪMWE RĪUGĪTE ŪŪ RĪONEKA RĪO WĪKĪRE]

(Meciiria makwa nĩ mwene: Kĩandĩko gĩa Kĩambĩrĩria 22:2 kĩgwetaga handũ Ngai aatũmire Iburahĩmu athĩ ta bũrĩri wa Moria. 2 Maũndũ ma Matukũ 3:1 gwetaga handũ Solomoni aakire hekarũ ta kĩrĩma kĩa Moria, kũu Jerusalemu. Kĩrĩma kĩrĩa Isaka aakuhĩrĩrie kũrutwo igongona na kĩrĩma kĩrĩa igongona ciothe cia thutha cia hekarũ ciarutagĩrwo nĩ ũndũ ūcio marĩ na rĩtwa rĩmwe. Jerusalemu no nokuo itũũra rĩrĩa thigari ciambithirie Jesũ mũhaka-inĩ wa itũũra rĩu inene. Ugagai o ūrĩa mĩhari ĩyugaga. Mĩhari ndũgaga atĩ Goligotha nĩrĩo rwaro rwa ihiga rĩmwe na Moria. No mĩhari yugaga atĩ nĩ rĩtwa rĩmwe, na irĩma imwe, na itũũra rĩmwe. Ciugo cia Iburahĩmu we mwene ciarĩ "Kĩrĩma-inĩ kĩa Jehova nĩkua kũrĩoneka." Iburahĩmu aarĩrie ciugo ĩcio na ihinda rĩa thutha.)

D. NDŪŪKĪ ĪRĪA YANYARIIRWO — MŪRAMARI ŪRĪA WARANĪRIA ŪHORU WA MSALABA MBERE MĪSALABA YAGĪA KUO

D1. Isaia 52:13 Atĩrĩrĩ, ndungata yakwa ĩgeekaga maũndũ na ũũgĩ; nĩĩkambarario na yambatĩrio, o na ĩtũũgĩrio mũno. (14) O ta ūrĩa andũ aingĩ maagegirio mũno nĩ ũndũ wake, tondũ gĩthiĩthi gĩaake nĩgĩathũkĩtio mũno, gĩgakĩra kĩa mũndũ o wotho, na mũhianĩre wake ũgathũkio gũkĩra mũhianĩre wa andũ (15) ũguo noguo akaamakia ndũrĩrĩ nyingĩ, nao athamaki nĩmagatumia tũnua twao nĩ ũndũ wake. Nĩgũkorwo maũndũ marĩa materĩtwo, nĩmakamoona, na maũndũ marĩa mataiguĩte, nĩmakamenya ũhoru wamo.

ŪTHIŪ WAKE WATHUKĪTIO GŪKĪRA MŪNDŪ O WOTHE → ŪGUO NĪKUO AGAAMINJAMINJA NDŪRĪRĪ NYINGĪ.

D2. Isaia 53:1 Nũũ wĩtĩkĩtie ũhoru witũ, nakuo guoko kwa Jehova-rĩ, kũguũrĩrio ũ? (2) Nĩgũkorwo ndungata ĩyo yakũrĩre ĩhaana ta mũtĩ mwĩthĩ, na ta mũri ũmerete kũndũ kũmũ. Ndĩarĩ kĩĩrorerwa o na kana ĩgathakara ũndũ tũngĩaguucĩrĩrio nĩyo, ĩkĩoneka-rĩ, gũtirĩ kĩndũ kĩngĩatũmire tũmĩrĩrĩrie.

NŪŪ WĪTĪKĪTIE ŪHORU WITŪ? → GŪTIRĪ KĪNDŪ KĪNGĪATŪMIRE TŪMĪRIRĪRIE.

D3. Isaia 53:3 Ndungata ĩyo nĩyanyararirwo na ĩkĩregwo nĩ andũ, aarĩ mũndũ wa kĩa kĩa kĩa na wonete thĩĩna. O ta mũndũ ūrĩa andũ mahithaga mothiũ mao matikamuone-rĩ, aanyararirwo, na ithuĩ tũtiigana kũmũtĩĩa.

MÜNDÜ WA KİİNA NA Wİ MENYERERE RUHONGE → NİAAMENIRWO, NA TÛTIAMUONAGA ARİ WA BATA.

D4. Isaia 53:4 Ti-itherũ nĩwe woire wonje witũ, na agĩkuua kĩahe giitũ; no ithuĩ twatuire nĩkũhũũrwo aahũũrĩtwo nĩ Ngai, akamũgũtha na akamũnyamaria. (5) No rĩrĩ, aatihangirio nĩ ũndũ wa mahĩtia maitũ, o na akĩhehenjwo nĩ ũndũ wa waganu witũ; nakuo kũherithio kũrĩa gwatũmire tũgĩe na thayũ nĩwe waherithirio, na ithuĩ tũhonagio nĩ ũndũ wa nguraro ciake.

NIAGŪRIRIO Nİ ŨNDŪ WA MAHĪTIA MAITŪ + AGATHĪINŪO Nİ ŨNDŪ WA MEHIA MAITŪ → NA IBARA CIAKE NĪHO TWAHONIO.

D5. Isaia 53:6 Ithuothe, nĩtũhĩtĩtie njĩra, tũgaturuura ta ng'onde ciũrĩte, o mündũ agathiĩ na njĩra yake mwene; nake Jehova nĩamũigĩrĩire waganu witũ ithuothe.

ITHUOTHE, NĪTŪHĪTĪTIE NJĪRA → NAKE JEHOVA NĪAMŪIGĪRĪIRE WAGANU WITŪ ITHUOTHE.

D6. Isaia 53:7 Nĩahinyĩrĩrio na agĩthĩnio, nowe ndaatumũrire kanua gake; aakirire ki o ta ũrĩa gatũrũme gakiraga gagĩthiĩ gũthĩnjwo, na o ta ũrĩa ng'onde ĩkiraga ki ĩrĩ mbere ya mũmĩenji guoya, noguo o nake ataatumũrire kanua gake.

AATWARĪRWO TA GATŪRŪME KARĪA GATHĪNJAGWO → NDAATUMŪRAGA KANUA GAKE.

D7. Isaia 53:8 Eeheririo na ũndũ wa kũhinyĩrĩrio na gũtuĩrwo ciira ũtarĩ wa kĩhoto. Ha ũhoru wa rũciaro rwake-rĩ, nũũ ũngĩaria ũhoru waruo? Nĩgũkorwo eeheririo kuuma bũrũri wa arĩa matũũraga muoyo; na nĩ ũndũ wa mahĩtia ma andũ akwa nĩkĩo aahũũrĩrwo.

NĪAATINŪRĪTWO KUUMA BŪRŪRĪ-INĪ WA ARĪA MARĪ MUOYO → Nİ ŨNDŪ WA MĪHĪRĪGA YA ANDŪ AKWA NĪARĪ AHŪŪRĪTWO.

D8. Isaia 53:9 Rĩrĩa aakuire aigirwo mbĩrĩra-inĩ ya andũ aaganu, o na agĩthikwo mbĩrĩra-inĩ ya andũ arĩa itonga, o na harĩa atekĩte ũndũ mũũru, kana kanua gake gakaaria maheeni.

RĪRĪA AAKUIRE AIGIRWO MBĪRĪRA-INĪ YA ANDŪ AAGANU + O NA AGĪTHIKWO MBĪRĪRA-INĪ YA ANDŪ ARĪA ITONGA → O NA HARĪA ATEKĪTE ŨNDŪ MŪŪRU.

D9. Isaia 53:10 No rĩrĩ, Jehova nĩonire arĩ wega amũhehenje, na agĩtũma athĩĩnĩke, na rĩrĩa Jehova agaataũma muoyo wake ũtuĩke igongona rĩa mehia-rĩ, nĩakoona rũciaro rwake, na amũingĩhĩrie matukũ make, naguo wendi wa Jehova nĩũkagaacĩra guoko-inĩ gwake.

RĪRĪA ŪKARĪKIA MŪOYO WAKE ŪTUĨKE ITAMBO RĪA MEHIA → NĪAKONA MBEŪ YAKE, AGATAMBŪRŪKIA MĪTHENYA YAKE.

D10. Isaia 53:11 Thuutha wa ngoro yake gũthĩĩnĩka, nĩakoona uumithio wa gũthĩĩnĩka gwake, na aiganĩre; nĩ ũndũ wa ũmenyo wake, ndungata ĩyo yakwa thingu nĩĩgatũma andũ aingĩ matuĩke athingu, na nĩĩgakuua mawaganu mao, ĩmeherie. (12) Nĩ ũndũ ũcio nĩngamĩgayanĩria igai hamwe na arĩa anene, o na magayane indo cia gũtahwo na andũ arĩa marĩ hinya, tondũ nĩarutire muoyo wake akue, na agĩtaranĩrio na arĩa aagarari watho. Nĩgũkorwo nĩakuire mehia ma andũ aingĩ, o na arĩa maahĩtĩtie akĩmathaithanĩrĩa.

NĪAITĪTE NGORO YAKE NGINYA GĪKUŪ + AGĪTARWO HAMWE NA ANĪNĪ → NĪKUUĪTE MEHIA MA AINGĪ, AKĪRŪUGAMĪRĪRA ANĪNĪ.

(Mecoke makwa mwene: Thoma Isaia 53:9 na ũcoke ũthome Isaia 53:10 rĩngĩ, kũringana na ũrutani ũcio. Rĩa mbere rĩugaga ndungata nĩyakuire na ĩgĩthikwo mbĩrĩra-inĩ ya mündũ mũtongu. Rĩa keerĩ rĩugaga ũrĩa thutha wa ngoro ya ndungata gũtuĩka igongona rĩa mehia, ndungata nĩkoona rũciaro rwayo na ĩtambũrũkĩrio matukũ mayo. Ũhoru ũcio ũĩrĩ ndũngĩhota gũtuĩka wa ma othe harĩ mündũ ũrĩa ũtũũraga akuĩte. Ũhoru wa kũriũka nĩ mwandĩke thĩĩnĩ wa gĩcunji gĩkĩ gĩa Isaia, mĩaka magana mũgwanja mbere ya kũriũka kwene gwĩkĩka.)

ŪRORERE ŨNGĪ, KĪONERO KĪRĪA KĪMWE — karatathi ka mũnabii, na mündũ warĩ ngaari-ya-mbarathi agĩgathoma na mũgambo mũnene

Atũmwo 8:32 Mündũ ũcio warĩ mũhakũre aathomaga gacunjĩ gaka ka Maandĩko: “Aatwarirwo o ta ng'onde gĩthĩnjĩro-inĩ, na o ta ũrĩa gatũrũme gakiraga ki karĩ mbere ya mündũ ũrĩa ũraakenja guoya, noguo o nake ataatumũrire kanua gake. (33) Nĩaconorithirio na ndaigana gũtuĩrwo ciira na kĩhoto. Nũũ ũngĩaria ũhoru wa njiaro ciake? Nĩgũkorwo muoyo wake nĩwehererio ũkiuma gũkũ thĩ.” (34) Mündũ ũcio mũhakũre akĩũria Filipu atĩrĩ, “Ndagũthaitha, ta njĩra atĩrĩ, mũnabii araaria ũhoru wa ũ, nĩ ũhoru

wake we mwene kana nĩ ũhoro wa mündũ ũngĩ?” (35) Hĩndĩ iyo Filipu akĩrutia ũhoro hau, akĩmũhe ũhoro-ũria-Mwega ũkonii Jesũ.

MŪNABII ARĪA ARĪRIA ŪNDŪ ŪYŪ NĪ ŪNDŪ WA ŪRĪKA? → FILIPO AKĪAMBĪRĪRIA MAANDĪKO-INĪ MO, AKĪMWĪRA ŪHORO WA JESU.

(Meciiria makwa nĩ mwene: Kĩ nĩ kũria kĩa ma, kũritio na mũgambo nĩ mündũ ũtarĩ waigua macookio makĩo. Kũria nĩ gĩkĩ: mūnabii araaria ũhoro wa ũ? Macookio ti woni wa Filipu wa mwene. Filipu nĩambĩrĩrie o mũhari ūcio wa Isaia 53. Filipu nĩahunjĩrie Jesũ kuuma mũhari-inĩ ūcio. Ūrutani wa atũmwo wa mwene wa Isaia 53 nĩwandĩkitwo nĩ ūndũ witũ. Gũtirĩ mündũ ūbataraga kũgereria kũmenya ūrutani wa atũmwo wa Isaia 53.)

E. IMANUELI — NGAI ARĪ HAMWE NA ITHUĪ, KAANA GAACIARĪRWO, NA MŪRIŪ ŪHEANĪTWO

E1. Isaia 7:14 Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, Mwathani we mwene nĩakamũhe kĩmenyithia: Nĩgũkorwo mũirĩtu gathirange nĩakagĩa nda aciare kahĩ, nake agatue Imanueli. **[H6005 Immanuwel ■] [H5959 almah ■] NĪ ŪNDŪ ūCIO-RĪ, MWATHANI WE MWENE NĪAKAMŪHE KĪMENYITHIA → NĪGŪKORWO MŪIRĪTU GATHIRANGE NĪAKAGĨA NDA ACIARE KAHĪ, NAKE AGATUE IMANUELI.**

E2. Isaia 9:6 Nĩgũkorwo nĩtũciarĩrwo kaana, tũkaheo kahĩ, naguo wathani ũgaakorwo ciande-inĩ ciako. Nako gageetagwo Mũheani-Kĩrĩra-wa-Kũgegania, Mũrungu Mwene-Hinya, Ithe-wa-Andũ-wa-Tene-na-Tene, Mũnene-wa-Thayũ. **[H6382 pele ■]** (7) Naguo ũhoro wa gũtheerema kwa ũthamaki wake na thayũ gũtirĩ hĩndĩ igaathira. Agaathamakagĩra ũthamaki wake aikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Daudi, aũhaande na aũtirĩrĩre na ciira wa kĩhooto na ũthingu, kuuma rĩu nginya tene. Kĩyo kĩa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩkĩo gĩgaatũma maũndũ macio mekĩke.

KAANA NĪGĪACIARĪTWO + MWANA NĪAHETWO → RĪTWA RĪAKE RĪGETWO NGAI MŪHOTANI, ITHE WA TENE NA TENE → ŪINGĪHIO WA WATHANI WAKE NDŪRĪ MŪTHIA.

(Meciiria makwa jũa: Ta rora ũtaratara wa ciugo cieri cia ciĩko thĩinĩ wa Isaia 9:6. Ciugo icio cieri cia ciĩko ti ciugo o ĩmwe. Na gũtirĩ ūndũ wa tũhũ atĩ irĩ na ũtaratara ūcio. Kaana nĩ RĪCIARĪTWO. Mũriũ nĩ ARUUTWO. Gũciarwo kuonanagia ũria kaana kaũkire gũkũ thĩ. Kũrutwo kuonanagia ūndũ wekĩkire kũrĩ Mũriũ ũria waarĩ o kuo mbere. Rĩu, wĩcirie ma marĩtwa maheetwo kaana gaka. Isaia 9:6 ndĩroiga atĩ kaana gagatarĩ ta Ngai Mwene-Hinya. Isaia 9:6 yugaga atĩ "rĩtwa rĩake rĩgeetagwo Ngai Mwene-Hinya." Rĩtwa rĩa mbere thĩinĩ wa mũhari ūcio, Wa Magegania, nĩ pele (H6382). Pele nĩ ĩgayaine mũri o ĩmwe na macokio marĩa Manoa aaheirwo thĩinĩ wa Atiirĩrĩri 13, hĩndĩ ĩria oragia rĩtwa na akĩaga kũrĩgĩa. Thĩinĩ wa Isaia 9:6, rĩtwa nĩ rĩheanĩtwo.)

E3. Isaia 9:2 Andũ arĩa matũũraga nduma-inĩ nĩmonete ũtheri mũnene; nao arĩa matũũraga bũrũri ũrĩ nduma ta ya gĩkuũ-rĩ, nĩmarĩrwo nĩ ũtheri.

ANDŪ ARĪA MATŪŪRAGA NDUMA-INĪ NĪMONETE ŪTHERI MŪNENE.

E4. Mika 5:2 “No rĩrĩ, wee Bethlehemu Efiratha, o na harĩa arĩ we mũnini mũno mĩhĩrĩga-inĩ ya Juda, thĩinĩ waku nĩkuo gũkoima ũria ũgaatuĩka mwathi wa Isiraeli, ũria kĩhumo gĩake nĩ gĩa kuuma tene, kuuma mĩndĩ na mĩndĩ.”

KUUMA HARĪ WE NĪGŪKOIMA ŪRĪA ŪGAATHANA ISIRAEI → ŪRĪA MATHĪ MAKE MOIMĪTE TENE, KUUMA TENE NA TENE.

(Meciiria makwa mwene: Kiugo kĩmwe kĩrĩ thĩinĩ wa Mika 5:2 nĩkĩnyĩtite mĩthia yeerĩ ya wĩrutwo ūyũ wothē. Mũthamaki ūyũ OIMAAGA itũũra-inĩ inini. Kuuma itũũra inini nĩ kĩambĩrĩria, handũ mündũ angĩceerera. GŪCIARWO kwa mũthamaki ūyũ nĩ kuuma tene, kuuma tene wa tene. Kuuma tene wa tene ti kĩambĩrĩria o na hanini. Mika oigaga ũhoro ūyũ wĩrĩ mũrũgamo-inĩ ĩmwe. Mika ndoinainagia ũhoro o na ũrĩkũ wa ũhoro ūcio.)

F. MBEU YA MŪTUMIA NA MŪIRĪTU GĪTHENGI — KĪIRANĪRO KĪA MBERE NA ŪHINGIO WARO

F1. Kĩambĩrĩria 3:15 Na nĩngũtũma kũgĩe ũthũ gatagatĩ gaku na mündũ-wa-nja ūyũ, na gatagatĩ ka rũciaro rwaku na rwake; nake nĩagakũhehenja mūtwe, nawe nĩũkamũgũtha ndiira ya kũgũrũ gwake.”

GATHĪ GAKO NA GATHĪ GAKE → NĪKO GAGAGŪTHECA MŪTWE, NAWE ŪKAMŪTHECA KĪRĪ GĪAKE.

(Mawoni makwa mwene: Ngai nĩaririe Kĩambĩrĩria 3:15 kũrĩ nyoka ũria warĩ mũgũnda-inĩ, hĩndĩ ĩria mehia matoonyire thĩ. Kĩambĩrĩria 3:15 nĩguo mwĩhitwa wa mbere wa mũhonokia thĩinĩ wa Maandĩko mothe. Ta wone mbeũ ĩria ĩtaũragwo mũhari-inĩ ūyũ. Rĩngĩ, thĩinĩ wa Maandĩko mothe marĩa matigaire, rũciaro rũrũ rũtaũragwo kũgerera arũme. Ngerekano nĩ mbeũ ya Iburahĩmu, na mbeũ ya Daudi. Haha, kamwe, kĩambĩrĩria-inĩ biũ, rũciaro rũria rũtaũragwo nĩ mbeũ ya MŪTUMIA. Ta wone o na ironda igĩrĩ cia mũhari-inĩ ūyũ, iria itarĩ cia ũnene o ro ĩmwe. Ītumbũ rĩa mbeũ ya mūtumia nĩrĩtĩihagio. Mūtwe wa nyoka nĩũrĩhehenjagwo.)

F2. Agalatia 4:4 No hĩndĩ ĩrĩa ihinda rĩrĩa rĩagĩrĩru kũna rĩakinyire, Ngai nĩatũmire Mũriũ, nake agĩciarwo nĩ mũndũ-wa-nja, na agĩciarwo arĩ wa gwachagwo nĩ watho (5) nĩguo akũũre andũ arĩa matũire mathagwo nĩ watho, nĩgeetha tũgĩe na kĩhooto gĩa gũtuĩka ciana ciake

NGAI NĨATŪMITE MŪRIU WAKE, ŪCIARITWO NĨ MŪTUMIA → NĨGŪKŪŪRA ARĨA MAARĨ RUNGU RWA WATHO.

(Meciria makwa mwene: Agalatia 4:4 yugaga atĩ Ngai NĨATŪMITE Mũrũ wake. Agalatia 4:4 thutha ūcio yugaga atĩ Mũriũ nĩ AGIACIRWO NĨ MŪTUMIA. Gũtũmwo nĩkuo kwagwetetwo mbere thĩinĩ wa kiugo kũ. Gũciarwo nĩkuo kwagwetetwo thutha thĩinĩ wa kiugo kũ. Ūtaratara ūcio nĩ wa bata. Mũndũ ndangĩtũmwo oimĩte handũ tiga arĩ o mũndũ ūcio nĩaikaraga kũu mbere.)

MOONO MEHARANITE, HAAHA HO HAMWE — kĩmenyithia kĩrĩa kĩerĩtwo, na kĩmenyithia kĩrĩa kĩaheanĩtwo

Isaia 7:14 Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, Mwathani we mwene nĩakamũhe kĩmenyithia: Nĩgũkorwo mũirĩtu gathirange nĩakagĩa nda aciare kahĩ, nake agatue Imanueli.

NĨGŪKORWO MŪIRITU GATHIRANGE NĨAKAGĨA NDA ACIARE KAHĨ, NAKE AGATUE IMANUELI.

Mathayo 1:18 Ūhoru wa gũciarwo kwa Jesũ Kristũ watariĩ ūũ: Nyina Mariamu nĩ oorĩtio nĩ Jusufu atuĩke mũtumia wake, no matanaikarania-rĩ, nĩamenyekire atĩ arĩ na nda ya Roho Mũtheru. (19) Nake Jusufu mũthuri wake tondũ aarĩ mũndũ mũthingu na ndangĩendire kũmũconorithia kũrĩ andũ, agĩĩciiria amũtigi na hithe. (20) No thuutha wa gwĩciiria ūndũ ūcio, mũraika wa Mwathani akĩmũmĩrĩra kĩroto-inĩ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Jusufu, mũrũ wa Daudi, ndũkae gwĩtigĩra kũhikia Mariamu atuĩke mũtumia waku, tondũ nda iyo arĩ nayo nĩ ya Roho Mũtheru. (21) Nĩagaciara kahĩ, nawe nĩũgagatua Jesũ, tondũ nĩwe ūkaahonokia andũ ake kuuma mehia-inĩ mao.” (22) Na rĩrĩ, maũndũ macio mothe meekĩkire nĩguo ūrĩa Mwathani aarĩtie na kanua ka mũnabii ūhinge, rĩrĩa oigire atĩrĩ (23) “Mũirĩtu gathirange nĩakagĩa nda na nĩagaciara kahĩ, nao magaagatua Imanueli” ūguo naguo ūgĩtaũrwo nĩ kuuga, “Ngai hamwe na ithuĩ.”

NĨŪKĨTA RĨITWA RĨAKE JESU: NĨGŪKORWO NĨAGAKŪŪRA ANDŪ AKE KUUMA MEHIA-INĨ MAO → NĨMAKĨTA RĨITWA RĨAKE EMANUELI, RĨRĨA RĨGĨATAŪRWO NĨ ATĨ, NGAI ARĨ HAMWE NA ITHUĨ.

(Meciiria makwa ma mwene: Ūtiganu ūrĩ gatagati-inĩ ka macokio meerĩ maya nĩguo mũrutani. Isaia 7:14 yugaga NĨWE ūgetana rĩitwa rĩa kaana kau Imanueli. Mathayo 1:23 yugaga NĨMO magetana rĩitwa rĩa kaana kau Emanueli. Nyina ūmwe nĩetaga kaana kake thĩinĩ wa ūhoru wa Isaia. Andũ othe nĩmetaga Jesũ thĩinĩ wa ūhoru wa Mathayo. Mathayo ningĩ nĩekaga ūndũ ūtekwenda gũtuĩrio nĩ mũthomi o wothe. Mathayo nĩarũgamaga na akoimbũra rĩitwa rĩu kũrĩ mũthomi, thĩinĩ wa Ūhoru-Mwega wa Mathayo wĩ mwene. Gũtirĩ mũthomi wa ūthiũrũrũka o na ūrĩkũ ūngĩaga kũmenya ūrĩa rĩitwa Emanueli riugĩte. Emanueli nĩ kuuga Ngai arĩ hamwe na ithuĩ. Mathayo ningĩ ndoigaga atĩ gũciarwo kwa Jesũ no kwaririkanirĩ Mathayo ūhoru wa ūrathi wa Isaia. Mathayo oigaga atĩ maũndũ maya mothe nĩMEEKITWO nĩgeetha ūrathi wa Isaia ūHINGIRIRIE.)

F3. Luka 1:31 Nawe nĩũkũgĩa nda na nĩũgaaciara mwana wa kahĩ, nawe nĩũkamũtua Jesũ. (32) Nake nĩagatuĩka mũnene na ageetagwo Mũrũ-wa-Ūrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno. Mwathani Ngai nĩakamũhe gĩtĩ kĩa ūnene kĩrĩa gĩa ithe Daudi (33) nake nĩagathamakĩra nyũmba ya Jakubu nginya tene; ūthamaki wake ndũgaathira o na rĩ. (34) Mariamu akĩũria mũraika ūcio atĩrĩ, “Ūndũ ūyũ ūngĩhoteka atĩa, kuona atĩ ndĩ o mũirĩtu gathirange?” (35) Nake mũraika ūcio akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Roho Mũtheru nĩagooka igũrũ rĩaku naguo hinya wa Ūrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno nĩũgakũhumbĩra, nĩ ūndũ ūcio mwana ūrĩa ūgaaciawo nĩ mũtheru na ageetagwo Mũrũ wa Ngai.

ŪGWĨKA ŪNDŪ ŪYU RĨTA, NĨGŪKĨRIA NDĨRĨ NA MŪNDŪRUME? → KĨIRA GĨTHERU KĨRĨA GĨGACIARWO NĨWE GĨGETWO MWANA WA NGAI.

(Mahakania makwa mwene: Kĩũria kĩa Mariamu kĩrĩa kĩrĩ thĩinĩ wa Luka 1:34 nĩ kĩũria kĩa ūũgĩ, na andũ nĩ makĩrũrĩa magĩkĩũria o ūguo nginya rĩu. Macokio marĩa aaheirwo ti ngarari. Nĩ ūmenyithania wa ūrĩa Ngai akirie gũũka. Ta rora gĩtĩ kĩa ūthamaki kĩrĩa gĩtaũrĩtwo thĩinĩ wa Luka 1:32: "gĩtĩ kĩa ūthamaki kĩa ithe Daudi." Kũu nĩ o gĩtĩ kĩrĩa Isaia 9:7 oigire mwana ūcio agaikara igũrũ rĩakĩo, na nĩ nyũmba o iyo ya ūthamaki rĩa Thaburi ya 110 yandĩkĩtwo ikĩonania.)

G. KIUGO GĨATUĨKITE MWĨRĨ — NA ŪRĨA MŪNDŪ ANGĨAMUONA KŪNA

G1. Johana 1:1 Kĩambĩrĩria-inĩ Ũhoro aarĩ o kuo, nake Ũhoro aatũũrĩte na Ngai, na Ũhoro aarĩ Ngai. **[G3056 logos ■]** (2) We aatũũrĩte na Ngai kuuma o kĩambĩrĩria. (3) Indo ciothe ciombirwo na ūndũ wake; gũtirĩ kĩndũ kĩa iria ciombirwo kĩagĩire atarĩ ho. (4) Thĩinĩ wake kwarĩ muoyo, naguo muoyo ūcio nĩguo warĩ ūtheri wa andũ.

KĨAMBĨRĨRIA-INĨ ŨHORO AARĨ O KUO + NAKE ŨHORO AATŨŪRĨTE NA NGAI + NA ŨHORO AARĨ NGAI → INDO CIOTHE CIOMBIRWO NA ŪNDŨ WAKE.

(Meciiria makwa: Johana 1:1 iheanaga ciugo ithatũ mũhari ūmwe. O ūmwe wa ciugo icio ithatũ nĩ wa bata. Kiugo kĩa mbere nĩ "Kiugo kiarĩ ho kĩaambĩrĩria-inĩ." Kiugo, rĩtwa rĩa Mũrũ wa Ngai mbere ya kuoya mwĩrĩ wa mũndũ, gĩtiarĩ na kĩaambĩrĩria. Kiugo kĩa keerĩ nĩ "Kiugo kiarĩ na Ngai." Kiugo ti o rĩtwa rĩngĩ rĩa Ngai Ithe, tondũ mũndũ ndangĩkorwo na we mwene. Kiugo kĩa gatatũ nĩ "Kiugo kiarĩ Ngai." Kiugo ti kũmbe kĩnini kĩrũgamĩte hakuhĩ na Ngai. Kweheria kĩmwe kĩa ciugo icio ithatũ nĩ gũtũma harehwo kĩrĩkanĩro kĩngĩ tĩga kĩrĩa Johana aandĩkire.)

G2. Johana 1:14 We Kiugo agĩtuĩka mũndũ na agĩtũũrania na ithuĩ. Nĩtuonete riiri wake, riiri wa Mũrũ wake wa Mũmwe, ūrĩa woimire kũrĩ Ithe aiyũrĩtwo nĩ ūtugi na ūhoro wa ma. **[G4637 skenoo ■]**

KIUGO GĨGĨTUĨKA MWĨRĨ + GĨGĨTŪŪRANIA NA ITHUĨ → TWONA RIRIA RĨAKE, RIRIA TA RĨA MWANA WA ITHE WA MWE.

MOONERIA MERĨ, ŨHORO O RŨ ŪMWE — hema ĩrĩa yarĩ werũ-inĩ, na hema ya mwĩrĩ

Thaama 25:8 *↗ read this in your Bible*

NINGĨ ŪNJAKITHĨRIE HANDŨ HAAMŪRE → NA NĨ NĨNGATŪŪRANAGIA NAO.

Johana 1:14 We Kiugo agĩtuĩka mũndũ na agĩtũũrania na ithuĩ. Nĩtuonete riiri wake, riiri wa Mũrũ wake wa Mũmwe, ūrĩa woimire kũrĩ Ithe aiyũrĩtwo nĩ ūtugi na ūhoro wa ma.

KIUGO GĨGĨTUĨKA MWĨRĨ + GĨGĨKARA GATAGATĨ-INĨ GAITŪ.

(Mĩario yakwa mwene: Kiugo gĩa Kĩngiriki kĩrĩa Johana ahũthĩrĩte harĩ "gũtũũra" thĩinĩ wa Johana 1:14 nĩ skenoo (G4637). Skenoo nĩ kuuga kwamba hema na gũtũũra thĩinĩ wa hema ĩyo. Matukũ ma tene, Ngai eerire andũ a Isiraeli mathondeke hema nĩguo Ngai atũũre gatagatĩ-inĩ kao, na maamĩakire na maru, mbaũ, na thahabu (Thaama 25:8). Thĩinĩ wa Johana 1:14, mbica ĩyo yumbũka rĩngĩ, no rĩrĩ hema-inĩ, nĩ mwĩrĩ wa mũndũ. Hema ĩrĩa yarĩ werũ-inĩ yarĩ mbica ya mbere ya ūhoro ūrĩa Johana aragia, ĩrongoretio harĩ mwĩrĩ wa Jesũ Kristo. Kĩrĩkanĩro Kĩerũ nĩ kĩonanagia hema ĩyo ta kĩĩruru, mbica ĩrĩa yarongoretie harĩ Jesũ Kristo, no thutha wa kũguũrania ūrĩa kĩĩruru kũ kĩarongoretie. Johana oigaga ūhoro ūyũ na njĩra ĩtarĩ na ūhitho thĩinĩ wa Johana 1:14.)

G3. Akolosai 1:15 Ūcio nĩwe mũhianĩre wa Ngai ūrĩa ūtonekaga, na nĩwe irigithathi harĩ indo ciothe iria ciombirwo. (16) Nĩgũkorwo nĩwe wombire indo ciothe: indo iria irĩ igũrũ na iria irĩ thĩ, iria cionekaga na iria itonekaga, o na angĩkorwo nĩ ĩtĩ cia ūnene kana maahinya, kana aathani o na kana arĩa marĩ ūhoti; indo ciothe ciombirwo nĩwe na nĩguo ĩtuĩke ciake. (17) Kristũ nĩwe warĩ kuo mbere ya indo ciothe, nacio indo ciothe ĩtũũraga ĩnyĩitithanĩtio nĩwe.

NĨ WE WOOMBIRE MAŪNDŨ MOTHE + NĨ WE ARĨ MBERE YA MAŪNDŨ MOTHE → NA NĨ WE MAŪNDŨ MOTHE MOOMĨRĨRIE.

G4. Akolosai 2:9 Nĩgũkorwo ūiyũru wotha wa Ūngai ūtũũraga thĩinĩ wa Kristũ arĩ na mwĩrĩ (10) na ĩnyuĩ nĩmũiyũrĩtwo nĩ muoyo thĩinĩ wa Kristũ, ūrĩa arĩ we Mũnene igũrũ rĩa hinya o wotha na ūhoti o wotha.

THĨINĨ WAKE NĨHO GŪIKARAGA ŪIYŪRU WOTHE WA ŪNGAI NA MWĨRĨ → ĩNYUĨ MŪRĨ AKĨNYE THĨINĨ WAKE.

G5. ŪRĨA ŪNGĨMUONA — AATWĨRIRE KŪRĨA TWAGĨRĨIRWE NĨ GŪCARIA

Johana 5:39 ĩnyuĩ mũtuĩragia Maandĩko tondũ mwĩciiragia atĩ na ūndũ wamo nĩmwĩgwaĩĩre muoyo wa tene na tene. Maandĩko macio nĩmo moimbũraga ūhoro ūrĩa ūgonĩ (40) no nĩmũregaga gũũka kũrĩ nĩ mũgĩe na muoyo.

TAHUURANIRIA MAANDĨKO → NĨ MO MAROIRA ŪIRA WAKWA.

(Mĩario yakwa nĩ mwene: Jesũ oigire ūndũ ūyũ thĩinĩ wa Johana 5:39-40 kũrĩ andũ arĩa maamenyaga Maandĩko gũkĩra andũ arĩa angĩ othe maarĩ muoyo hĩndĩ ĩyo. Nĩmangĩahotire kũmacokia na ngoro. Jesũ akĩmeera atĩ Maandĩko mothe marĩa meethĩte na ngoro nĩmoonanagia ūhoro wake, na atĩ o na kũrĩ ūguo matiangũũka kũrĩ we nĩguo maheo muoyo. Kũmenya ciugo cia Maandĩko ti ūndũ ūmwe na kũmenya mũndũ ūrĩa ciugo icio ciaragia igũrũ rĩake. Gũtirĩ handũ hangĩ o na hamwe hangĩcaragio muoyo. Jesũ ndoigire mũthigaane maigua manyu. Ooigire mũthigaane Maandĩko.)

G6. Luka 24:25 Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Inyuĩ andũ aya mwagĩte ũũgĩ na mũtihiũhaga gwĩtĩkia maũndũ mothe marĩa anabii moigĩte! (26) Githĩ to mũhaka Kristũ ambe anyariirwo na acooke atoonye riiri-inĩ wake?” (27) Jesũ akĩmataarĩria ũhoro wothe ũrĩa waarĩtio Maandĩko-inĩ ũmũkonĩĩ, ambĩrĩirie na maandĩko ma Musa na ma Anabii othe.

KWAMBĨRĨRIA NA MUSA NA ANABII OTHE → AATAARĨRIE MAũNDŮ MAKONANIA NAKE MWENE MAANDĨKO-INĨ MOTHE.

G7. Luka 24:32 Nao makĩũrانيا atĩrĩ, “Githĩ ngoro ciitũ itiikũhĩahĩaga hĩndĩ ĩrĩa ekwaragia na ithuĩ njĩra-inĩ, na agĩtũtaarĩria ũrĩa Maandĩko moigĩte?”

GĨTĨ NGORO CIITŮ NDICIACĨNAGA THĨINĩ WITŮ, RĨRĨA AATŪHINGŪRĩRAGA MAANDĨKO?

G8. Luka 24:44 Akĩmeera atĩrĩ, “Ŭũ nĩguo ndamwĩrire hĩndĩ ĩrĩa ndaarĩ na inyuĩ atĩ: Maũndũ mothe marĩa mandĩkĩtwo ũhoro wakwa Watho-inĩ wa Musa, na Maandĩko-inĩ ma Anabii, na Thaburi, no nginya mahingio.” (45) Hĩndĩ ĩyo akĩhingũra meciiria mao nĩguo mamenye Maandĩko.

MAUNDŮ MOTHE NĩMAGĩRĩRWO Nĩ KŪHINGĩRIO, MARĨA MAANDĩKĩTWO WATHO-INĩ WA MOSES, NA ATHAMBI-INĩ, NA THABURI-INĩ, ŬHORO-INĩ WAKWA → HĩNDĩ ĩYO AKĩMAHINGŪRA MEECIRIA MAO.

(Mawoni makwa mwene: Luka 24:44-45 nĩkuaiga macokio ma kũũria kĩrĩa gĩcemanio gĩkĩ giothe kĩroragia. Macokio maya moimĩte kanua-inĩ ka Jesũ, thutha wa Jesũ kwariũka kuuma mbĩrĩra-inĩ. Jesũ nĩguoetire icunjĩ ithatũ cia Kĩrĩkanĩro-Gĩkũrũ: watho wa Musa, na anabii, na thaburi. Iacunjĩ ici ithatũ ciunutwo hamwe nĩcio Kĩrĩkanĩro-Gĩkũrũ kĩrĩa gĩothe. Jesũ oigire Kĩrĩkanĩro-Gĩkũrũ kĩrĩa gĩothe nĩ kĩarĩ na maũndũ makonũĩ we. Jesũ ndoigire nĩ o rũgongo rwa Kĩrĩkanĩro-Gĩkũrũ rwarĩ na maũndũ makonũĩ we. Jesũ acio agĩcoka agĩka maũndũ meerĩ mataarĩ o mamwe nĩ ũndũ wa arutwo. Jesũ nĩoririkanirie ARUTWO MAANDĩKO. Jesũ nĩoririkanirie ŬŬMENYI wa arutwo. Mũndũ nĩabataire maũndũ meerĩ maya mothe. Mũndũ no akorwo na Bibilia yothe moko-inĩ make no agĩkorwo abataraga Jesũ oohore maitho make one Jesũ thĩinĩ wa Bibilia. Thoma Bibilia. ĩra Jesũ agũkũnũrĩre Bibilia. Thĩ na mbere gũthoma Bibilia.)

G9. 1 Johana 1:1 Ŭhoro ũrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria, ũrĩa tũiguĩte, na ũrĩa tuonete na maitho maitũ, na tũkawĩrorera, namo moko maitũ makaũhutia, o ũhoro ũcio wa Kiugo kĩa muoyo, nĩguo tũhunjagia. (2) Muoyo ũcio nĩwonithanirio; na ithuĩ nĩtũwonete na tũkaheana ũira wago, na ithuĩ tũkamũhunjagĩria ũhoro wa muoyo wa tene na tene, ũrĩa watũire na Ithe witũ, na ũkĩonithanio kũrĩ ithuĩ. (3) Ithuĩ tũmũhunjagĩria kĩrĩa tuonete na tũkaigua, nĩgeetha o na inyuĩ mũgĩe ngwatanĩro na ithuĩ. Nayo ngwatanĩro iitũ nĩ ngwatanĩro na Ithe witũ, o na Mũriũ Jesũ Kristũ.

TWAGUĩTE + TWONETE NA MAITHO MAITŮ + TWACŪTHĩRĩRĩE + MOKO MAITŮ NĩMOHUTITIE → MUOYO ŬCIO WA TENE NA TENE, ŬRĨA WARĩ NA ITHE, NA ŬKĩONANĩRIO KŪRĩ ITHUĩ.

(Meciiria makwa mwene: Johana nĩaandĩkĩte maũndũ na wendĩ thĩinĩ wa 1 Johana 1:1: aigũite, onete, arorete na kĩyo, na ahutĩtie na moko make. Johana ndaracookagia ũhoro wa gwĩciiria kana wa muoyo. Johana nĩararaga ũhoro wa mũndũ ũrĩa aarũanaga nake irio. Thĩinĩ wa kiugo o kĩmwe, Johana ekũgwetaga mũndũ ũcio ta "muoyo ũrĩa wa tene na tene, ũrĩa warĩ na Ithe." Mũndũ ũrĩa Atũmwo mahutirie na moko mao no we mũndũ o ũcio warĩ na Ithe mbere ya kĩambĩrĩria. Ŭguo nĩguo ũhoro wothe wa 1 Johana 1:1-3. Johana nĩoigaga atĩ we nĩ mũira wa ũhoro ũyũ, ti mũndũ wa gwĩciiria ũhoro ũyũ.)

H. NĩKĩ GĩKUŬ KĩAGĩRĩRWO GĩTUĩKE ŬGUO — MŬTARO WA GŬCOKA KWĩ NGAI

H1. THIINA, UGA NA WOROĩ

Isaia 59:2 No rĩrĩ, mawaganu manyu nĩmo mamũtigithanĩtie na Ngai wanyu; namo mehia manyu nĩmo matũmĩte amũhithe ũthiũ wake, akarega kũmũigua.

NO RĩRĩ, MAWAGANU MANYU NĩMO MAMŬTIGITHANĩTIE NA NGAI WANYU.

Aroma 3:23 nĩgũkorwo andũ othe nĩmehĩtie na makanyiihĩrwo nĩ riiri wa Ngai

NĩGŬKORWO ANDŮ OTHE NĩMEHĩTIE NA MAKANYIIHĩRWO Nĩ RIIRI WA NGAI.

H2. NĩKĩ THAKAME, NA Tĩ ŬNDŮ ŬNGĩ MŬHŬTHŮ

Ahibirania 9:22 Na ti-itherũ, kũringana na watho hakuhĩ indo ciothe itheragio na thakame, na hatarĩ gũitwo gwa thakame-rĩ, gũtirĩ kũrekerwo kwa mehia. **[G859 aphasis ▀]**

NA HATARĩ GŬITWO GWA THAKAME-Rĩ, GŬTIRĩ KŪREKERWO KWA MEHIA.

Alawii 17:11 Nĩgũkorwo muoyo wa kũmbe ũrĩ thĩinĩ wa thakame, na nĩyo ndĩmũheete mwĩhorohagĩrie nayo kĩgongona-inĩ; thakame nĩyo ĩhorohagĩria muoyo wa mũndũ.

NĪGŪKORWO MUOYO WA KĪŪMBE ŪRĪ THĪNĪ WA THAKAME → THAKAME NĪYO ĪHOROHAGĪRIA MUOYO WA MŪNDŪ.

Ahibirania 10:4 tondū gūtingĩhoteka thakame ya ndegwa na ya mbūri yeherie mehia.

TONDŪ GŪTINGĨHOTEKA THAKAME YA NDEGWA NA YA MBŪRI YEHERIE MEHIA.

(Mahĩrĩga makwa mũno: Rũgamia mĩhari ĩno ĩtatũ hamwe, na mũtaratara wotha wa kũrutwo magongona wa tene wĩguĩrie guo mwene. Muoyo ũrĩ thakame-inĩ. Mehia mareagĩrĩria muoyo. Matukũ-inĩ ma tene, magongona ma nyamũ nĩmoheanaga ũhoro wa kũhorohia mehia (kũhumbĩrwo gwa kahinda ka mehia kwarĩ gwa gũcookereria mũndũ mũrũgamo wake mbere ya Ngai), mũthenya na mũthenya, kwa mĩnyaka magana maingĩ. Ahibirania kuuga wega atĩ magongona ma nyamũ matingĩahotire kũnyihanyiha mehia biũ. Kaĩ magongona macio mothe maarutagwo nĩ ũndũ wa kĩ? Maigaga thiirĩ wa mehia ũkĩoneka atĩ ndũrarĩhwo. Maarĩ kĩrĩkĩania kĩnene, kĩrĩa gĩacookagĩrĩrwo mũthenya o mũthenya, atĩ muoyo warĩ mũbata gũtuĩkwo, na maigaga kĩrĩkĩania kũ kũmĩte nginya rĩrĩa gĩkuũ kĩmwe kĩrĩa gĩangĩahotire kũrĩha thiirĩ wa mehia biũ kĩokire.)

H3. ŪRIA AAIKŪRŪKĪTE KŪRĪA KŪRAIHU

Afilipi 2:5 Mwĩciirĩrie wanyu wagĩrĩrwo ũtuĩke o ta ũrĩa warĩ na Kristũ Jesũ: (6) We-rĩ, o na gũtuĩka aarĩ Ngai, ndonire kũiganana na Ngai taarĩ ũndũ wa gũkumbatĩrio (7) nowe nĩgũtiganĩria aatiganĩrie ũnene wake wotha, agĩtuĩka ta ngombo, agĩciarwo ta andũ a gũkũ thĩ. (8) Nake ahaana ta mũndũ-rĩ, akĩĩnyiihia, na agĩathĩka o nginya akĩũragwo, o kũũragwo kũrĩa kwa mũtharaba!

AARĪ NA MŪHIANĪRE WA NGAI → NĪOIRIRE MŪHIANĪRE WA NDUNGATA → AATHĪKĪIRE NGINYA GĪKUŪ, O NA GĪKUŪ KĪA MŪTHARABA.

(Meciiria makwa jũa: Ta rora ũtaratara wa gũikũrũka thĩnĩ wa Afilipi 2:6-8. Jesũ aarĩ na mũhianĩre wa Ngai. Jesũ nĩaeherio ũgumo. Jesũ nĩoire mũhianĩre wa ndungata. Jesũ nĩoire mũhianĩre wa andũ. Jesũ nĩekũũhinyagĩrĩria. Jesũ nĩakĩrĩte gwahtĩkĩra. Jesũ nĩakuire. Paulo agĩcooka agĩongerera ciugo igĩrĩ iria ciugo iyo yaandĩkitwo itaabatarĩtio nacio: "o na gĩkuũ kĩa mũtharaba." Kuuga o ũguo atĩ Jesũ nĩakuire tĩguo gwahtigana harĩ Paulo. Njĩra iyo kũũrĩa gĩkuũ kĩa Jesũ gĩekĩkire nĩ nyũmũ ya ũhoro wa Paulo.)

H4. ŪRĪA KWA MA KWAMŪRUTĪRE — KWĪRĪO MBERE, NAKĪO GĪGĪCOKA KWĪRWO THUTHA

Isaia 50:6 Ndaneanire mũgongo wakwa kũrĩ andũ arĩa maahũũraga, kĩreru gĩakwa ngĩkĩnengera arĩa maangũũraga nderu; ndiahithire ũthiũ wakwa atĩ nĩguo ndikanyũrũrio, kana ndige gũtuĩrwo mata.

NDANEANIRE MŪGONGO WAKWA KŪRĪ ANDŪ ARĪA MAAHŪŪRAGA → NDIAHITHIRE ŪTHIŪ WAKWA ATĪ NĪGUO NDIKANYŪRŪRIO, KANA NDIGE GŪTUĪRWO MATA.

Thaburi 22:16 Ndĩmũrigiicĩrie nĩ magui; ndĩmũthiũrũrũkĩrie nĩ gĩkundi kĩa andũ arĩa meekaga ũũru, nĩmatheecangĩte moko na magũrũ makwa. (17) Mahĩndĩ makwa no hote kũmatara mothe; andũ marandora na makangũũrĩra maitho. (18) Maragayana nguo ciakwa, nayo kanjũ yakwa makamĩcuukĩra mĩtĩ.

NĪMATHEECANGĪTE MOKO NA MAGŪRŪ MAKWA → MARAGAYANA NGUO CIAKWA, NAYO KANJŪ YAKWA MAKAMĪCUUKĪRA MĪTĪ.

Mathayo 27:35 Ciarĩkia kũmwamba mũtĩ-igũrũ, cikĩgayana nguo ciake na njĩra ya gũcicuukĩra mĩtĩ.

NĪMAMWAMBĪRE MSALABA-INĪ, NA MAGĪGAWANA NGUO CIAKE, MAGĪCHUUKA MĪTĪ → NĪGŪKĪA ANDĪKĪTWO GŪHINGE.

Johana 19:34 Handũ ha ũguo-rĩ, mũthigari ũmwe agĩtheeca Jesũ mbaru na itimũ, na o rĩmwe hakiura thakame na maaĩ.

ITHE RĪATHECERETE MBAVO YAKE → NA KAHINDA-INĪ KĪU GWĪKĪRE THAKAME NA MAĪ.

(Meciiria makwa mwene: Daudi aandĩkire ũhoro wa moko na magũrũ hatũhĩtwo Thaburi-inĩ ya 22. Daudi aandĩkire ũhoro wa thigari ikĩgayana nguo Thaburi-inĩ ya 22. Daudi aandĩkire ũndũ ũyũ mĩaka ngiri ĩmwe mbere ya mũndũ o na ũmwe kũu Isiraeli kuona kwambwo mũtĩ-inĩ. Daudi ndaarĩ akĩgweta ũndũ wamũhutĩtie we mwene. Mathayo aandĩkire mĩaka mĩingĩ thutha, thutha wa Jesũ kwambwo mũtĩ-inĩ gwĩkĩka. Mathayo aandĩkire atĩ thigari ciekiere o ũrĩa Thaburi ya 22 yoiĩte. Mathayo oigaga gĩtũmi thigari ciekiere ũguo: "nĩguo ũndũ ũcio ũhinge." Thoma ũhoro ũcio wĩrĩ hamwe. Daudi aandĩkire ũhoro wake akĩrora mbere na mahinda-inĩ, atarĩ na njĩra ya kũmenya atĩ kwambwo mũtĩ-inĩ nĩgũgekĩka. Mathayo aandĩkire ũhoro wake akĩrora thutha kũrĩ kwambwo mũtĩ-inĩ, atarĩ na njĩra ya kũrega atĩ kwambwo mũtĩ-inĩ nĩgwekĩkire.)

H5. GĪTŪMI KĪA GĪKUŪ — MŪTARO, TĪGUOKO ŪNDŪ WA KĪEHA

Aroma 5:8 No Ngai n̄onan̄tie wendo wake kūrī ithuī na nj̄ra īno: Atī h̄ndī īrīa twatūire tūrī ehia-rī, Kristū n̄iatūkuīrīre. **[G2644 katallasso ■]** (9) Kuona atī rīu n̄tūtūt̄two athingu na ūndū wa thakame yake-rī, githī tūtigakīhonokio makīria kuuma harī mang'ūrī ma Ngai n̄ ūndū wake! (10) Tondū-rī, angīkorwo h̄ndī īrīa twarī thū cia Ngai n̄twaiguithanirio nake na ūndū wa gīkuū kīa Mūrīū, na tondū rīu tūrī aiguithanie na Ngai-rī, n̄tūrīkīragīrīria kūhonokio n̄ ūndū Kristū arī muoyo.

O TŪKĪRĪ EHIA, KRISTO N̄IATŪKUĪRĪRE → TŪKĪGUANANIRIO NA NGAI N̄ ŪNDŪ WA GĪKUŪ KĪA MWANA WAKE.

2 Akorinitho 5:18 Maūndū maya mothe moimaga kūrī Ngai, ūrīa watūiguithanirie nake we mwene thīnī wa Kristū, na agītūhe ūtungata ūcio wa ūiguithanio: **[G2643 katallage ■]** (19) atīrī, Ngai arī thīnī wa Kristū n̄we wīiguithanagīria thī kūrī we mwene, ategūtārīra andū mehia mao. Nake n̄iatwīhokeire ndūmīrīri īyo ya ūiguithanio. (20) Nī ūndū ūcio ithuī tūrī abarūthi matūmīt̄two a kwarīrīria Kristū, o taarī Ngai ūrathaithana na tūnua twitū. Twamūthaitha handū-inī ha Kristū atīrī: Itīkīrai kūiguithanio na Ngai. (21) Ngai n̄iatūmire ūcio ūtaarī na wīhia atuīke mwīhia n̄ ūndū witū, n̄geetha thīnī wake tūtūike ūthingu wa Ngai.

NGAI AARĪ THĪNĪ WA KRISTO, AGĪIGUITHANIA THĪ NAKE MWENE → AATŪMIRE ŪRĪA ŪTOĪ MEHIA ATUĪKE MEHIA HANDŪ HAITŪ.

1 Timotheo 2:5 Nīgūkorwo kūrī Ngai o ūmwe, na mūiguithania o ūmwe wa kūiguithania Ngai na andū, nake n̄we mūndū, o we Kristū Jesū (6) ūrīa werutire atuīke wa gūkūūra andū othe. Naguo ūira wa ūhorō ūcio n̄waheanirwo ihinda rīaguo rīrīa rīagīrīre rīakinya.

NGAI ŪMWE + MŪKĪRIRIRIA ŪMWE GATAGATĪ-INĪ KA NGAI NA ANDŪ, MŪNDŪ KĪRĪSITŪ JESŪ.

(Meciria makwa nī mwene: Mūiguithania (ūrīa ūrūgamaga gatagatī ka ikundi igīrī ciamūre nīguo acookanīrīrie ikundi icio igīrī) no nginya akorwo arī wa ikundi icio igīrī na kūhingīrīria, kana ndangīhota gūtungata ta mūiguithania. Rora ūrīa 1 Timotheo 2:5 yugaga atī mūiguithania n̄we: "mūndū ūrīa Kristo Jesū." No nginya akorwo arī mūndū, kana ndangīhota kūrūgama harīa andū marūgamaga na akue gīkuū kīa mūndū. Na rīrī rora ūrīa 2 Akorinitho 5:19 yugaga atī nī ma thīnī wa gīkuū kīu: "Ngai aarī thīnī wa Kristo." Na no nginya akorwo arī Ngai, kana gīkuū gīake nī o gīkuū kīngī gīa mūndū ūngī gūkua, gītekūrehere mūndū o na ūrīkū ūhonokio (kūhonokania kuuma mehia-inī na kūrīhwo kwa mehia). Nīkīo gītūma icookio rīa kīūria "Jesū nī ū" itarī kīūria kīa mwena kīa athomi oiki. Ūrutani wothe wa ūhonokio ūhingagīrīria harī rīo.)

H6. NYOKA ĪRĪA ĪKŪRĪTWO IGWA-INĪ — MŪBICHA WA TENE ŪRĪA ETIRĪRE WE MWENE

Ndari 21:8 Nake Jehova akīira Musa atīrī, “Thondeka nyoka ūmīcuurie gītugī igūrū; mūndū o wothe ūrīrūmagwo-rī, aamīrora nīarītūūraga muoyo.” (9) Nī ūndū ūcio Musa agīthondeka nyoka ya gīcango, akīmīcuuria gītugī igūrū. Na rīrī, h̄ndī īrīa mūndū o wothe aarūmwo nī nyoka na aarora nyoka īyo ya gīcango, agatūūra muoyo.

MUNDU O WOTHE WARUMĪTWO, ANGĪROORA N̄O, NĪAGATŪRA MUOYO.

ŪRORAGE ŪNGĪ, MŪHAANANO O ŪMWE — mūtī wa nyūmba werū-inī, na mūtharaba kīrīma-inī

Johana 3:14 Na o ta ūrīa Musa aambararirie nyoka ya gīcango werū-inī, ūguo no taguo Mūrū wa Mūndū akaambarario (15) nīguo ūrīa wothe ūmwīhokete agīe na muoyo wa tene na tene. (16) “Nīgūkorwo Ngai n̄endire kīrīndī, akīruta Mūrū wake wa mūmwe, n̄geetha mūndū o wothe ūmwītīkītīe ndakoore, no agīe na muoyo wa tene na tene. (17) Nīgūkorwo Ngai ndaatūmire Mūrūwe gūkū thī aciirithie kīrīndī, no nīguo kīrīndī kīhonoke nī ūndū wake.

TAARĪRĪA MUSA AAMBARARĪRIE NJOKA WERŪ-INĪ, ŪGUO NĪ ŪGUO MŪRŪ WA MŪNDŪ AKWAGĪRĪRWO GWAMBARARIO → ŪRĪA WOTHE ŪRĪA MWĪTĪKĪTIE WE NDAGATHIRA.

(Meciria makwa mwene: Ūhorō ūyū wa ngwatanīro gatagati ka Ndari 21 na Johana 3 ti ngwatanīro īrīa thomo ūyū wombire. Jesū n̄ioigīte ūhorō ūyū wa ngwatanīro na kanua na hinya, akīaria ūhorō wa ūrīa arī we mwene. Andū arīa maakuaga werū-inī matierirwo kwīhonia, kūgīa na ūmīrīru, kana kwīgūnīra kīhonia. Meerirwo MAROREKE kīrīa Ngai aambararirie igūrū ya mūtī. Arīa maarorire magītūūra na muoyo. Rīu-rī, oya maūndū macio meerī ūmanyiitanie hamwe na wone ūndū ūyū wa kūgega. Nyamū ya njoka ya gīcango īrīa yaambararirio igūrū ya mūtī yagīrīrwo ihaana o ta kīndū kīrīa gīakoragia andū arīa maamīroraga. Paulo oigaga ūhorō ūngī wa ma wa kūgeganīa ta ūcio, wīgī mūtharaba, akiuga atī Jesū NĪAATŪKIRIO mehia handū-inī ha ithuī, o na akorwo we mwene ndoī mehia (2 Akorinitho 5:21). Kīhonia nīkīo kīaambararirio na mūhianīre o ūcio wa kīrumi.)

I. ITHE MWENE NI ETAGA MŪRŪ "NGAI" NA "MWATHANI"

I1. Ahibirania 1:1 Matukū-inĩ ma tene Ngai nĩarĩrie maithe maitũ na tũnua twa anabii maita mainĩ, na njĩra mwanya mwanya (2) no matukū-inĩ maya ma kũrigĩrĩria-rĩ, ithuĩ nĩatwarĩrie na njĩra ya Mũriũ, ũrĩa aatuire mũgai wa indo ciothe, o we ũrĩa thĩ yothe yombirwo na ũndũ wake. (3) Mũrũwe-rĩ, nĩwe wonanagia ũkengi wa riiri wake, na nĩwe mũhianĩre mũkinyanĩru kũna wa ũrĩa Ngai atarĩ, ningĩ nĩwe ũnyitĩrĩre indo ciothe na kiugo gĩake kĩrĩ hinya. Nake aarĩkia gũtheria andũ mehia-rĩ, nĩaikarire thĩ guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ūnene kũu igũrũ.

NĨATWĨRĪTE NĨ ŪNDŪ WA MŪRĪŪ WAKE + NĨ ŪNDŪ WAKE O NAKE OOMBĪTE THĪ CIOTHE → ŪKENGI WA RIIRI WAKE, NA MŪHIANO WA MWĪRE WAKE.

I2. Ahibirania 1:5 Nĩ ũndũ-rĩ, nĩ mũraika ũrĩkũ Ngai arĩ eera atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wakwa; ũmũthĩ nĩndatuĩka Thoguo”? O na kana akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ nĩ ngũtuĩka Ithe, nake atuĩke Mũrũ wakwa”?

[G4416 prototokos ■] (6) Na ningĩ-rĩ, Ngai aarehe irigithathi rĩake gũkũ thĩ, oigire atĩrĩ, “Araika othe a Ngai nĩmamũinamĩrĩre, mamũhooe.”

NĨ ŪNDŪ-RĨ, NĨ MŪRAIKA ŪRĪKŪ NGAI ARĪ EERA ATĪRĪ, “WEE NĨWE MŪRŪ WAKWA? → ARAIKA OTHE A NGAI NĨMAMŪINAMĪRĪRE, MAMŪHOOE.

(Mawoni makwa mwene: Gĩcunjĩ kĩa mbere gĩothe kĩa ibuku rĩa Ahibirania kĩrutaga ngwatanĩro ĩmwe ndaaya. Ngwatanĩro ĩyo nĩ atĩ Mũriũ ti mũraika, na ndaigana gũtuĩka mũraika. Ūhoro ũyũ nĩ wa bata kũmenyeka thĩnĩ wa wĩrutwo ũrĩa ũrĩkĩtie kũhũthĩra mahuti mainĩ ũkĩaria ũhoro wa mũndũ wĩtagwo “mũraika wa Jehova.” Kiugo gĩa Kĩhibirania malak kĩratũũra kĩgĩtaarĩria ũtũmwo. Mũriũ wa Ngai we mwene nĩwe watũmũrwo ũtũmwo ũcio mahinda-inĩ mamwe ma Rĩathani rĩa Tene. No mwandĩki wa ibuku rĩa Ahibirania ndarekagĩria mũndũ o wotha atare Mũriũ hamwe na araika arĩa mombirwo. Araika nĩmerutwo kũhoya Mũriũ.)

I3. Ahibirania 1:8 No ha ũhoro ũkoniĩ Mũriũ ekuuga atĩrĩ, “Wee Ngai, gĩtĩ gĩaku kĩa ũnene nĩgĩgatũũra tene na tene, nakĩo kĩhooito nĩkĩo gĩgaatuĩka mũthĩgi wa ũthamaki waku. (9) Wee wendete ũthingu no ũgathũũra waganu; nĩ ũndũ ũcio, Ngai, o we Ngai waku, nĩakwambararĩtie gũkĩra athiritũ aku othe na ũndũ wa gũgũitĩrĩria maguta ma gĩkeno.” (10) Ningĩ akoiga atĩrĩ, “Wee Mwathani, o kĩambĩrĩria-inĩ, nĩwaarire mĩthingi ya thĩ, o narĩo igũrũ nĩ wĩra wa moko maku. (11) Icio nĩgũthira igaathira, no wee nĩgũtũũra ũgaatũũra; igaathira o ta nguo. (12) Ūgaacikũnja o ta ũrĩa nguo ndaaya ikũnjagwo; ikaagarũrũka o ta ũrĩa nguo igarũrũkaga. No wee ndũgarũrũkaga, na mĩaka yaku ndĩrĩ hĩndĩ ĩgaathira.”

NO HA ŪHORO ŪKONIĨ MŪRĪŪ EKUUGA ATĪRĪ, “WEE NGAI, GĪTĪ GĪAKU KĪA ŪNE NE NĪGĪGATŪŪRA TENE NA TENE → O KĪAMBĪRĪRIA-INĪ, NĪWAARIRE MĪTHINGI YA THĪ, O NARĪO IGŪRŪ NĪ WĪRA WA MOKO MAKU.

(Meciria makwa mwene: Thoma ciugo ithano cia mbere cia Ahibirania 1:8 rĩngĩ: “No harĩ Mũrũ oigire.” Ūcio ti woni wa mwandĩki wa ibuku rĩa Ahibirania igũrũ rĩngĩ Jesũ. Nĩ mwandĩko wa Ngai Ithe akĩarĩria Mũrũ mwene. Ithe ekwĩta Mũrũ “Wee Ngai,” agacooka akĩmwĩta “Mwathani,” na thutha ũcio akamũnengera igweta rĩa gũthondeka thĩ na igũrũ. Mũndũ angĩenda kũng’etana atĩ Mũrũ ndarĩ hĩndĩ eetagwo Ngai thĩnĩ wa Maandĩko-inĩ, mũndũ ũcio no nginya aarĩrie mũkinyanĩro ũyũ, harĩa Ithe eĩtaga Mũrũ Ngai.)

ŪRORERE ŪNGĪ, KĪONERO KĪRĪA KĪMWE — rwĩmbo rwandĩkĩrwo mũthamaki, na Ithe akĩrũgwetera Mũriũ wake

Thaburi 45:6 Wee Ngai, gĩtĩ gĩaku kĩa ũnene gĩgũtũũra tene na tene; mũthĩgi waku wa kĩhooito nĩguo ũgaatuĩka mũthĩgi wa ũthamaki waku. (7) Wee wendete ũthingu no ũgathũũra waganu; nĩ ũndũ ũcio Ngai, o we Ngai waku, nĩakwambararĩtie gũkĩra athiritũ aku othe na ũndũ wa gũgũitĩrĩria maguta ma gĩkeno.

WEE NGAI, GĪTĪ GĪAKU KĪA ŪNE NE GĪGŪTŪŪRA TENE NA TENE → O WE NGAI WAKU, NĪAKWAMBARARĪTIE GŪKĪRA ATHIRITŪ AKU OTHE NA ŪNDŪ WA GŪGŪITĪRĪRIA MAGUTA MA GĪKENO.

Thaburi 102:25 O kĩambĩrĩria-inĩ, nĩwaarire mĩthingi ya thĩ, o narĩo igũrũ nĩ wĩra wa moko maku. (26) Icio nĩgũthira igaathira, no wee nĩgũtũũra ũgaatũũra; igaakũra o ta nguo, ithire. Ūgaacigarũrĩra ta nguo, icooke iteeo. (27) No Wee ndũgarũrũkaga, nayo mĩaka yaku ndĩrĩ mũthia.

O KĪAMBĪRĪRIA-INĪ, NĪWAARIRE MĪTHINGI YA THĪ → NO WEE NDŪGARŪRŪKAGA, NAYO MĪAKA YAKU NDĪRĪ MŪTHIA.

(Meciiria makwa nĩ mwene: Gũkũ nĩ handũ harĩa gũthoma icunjĩ igĩrĩ hamwe kũhutanĩtie na kũrutĩte wĩra wa ma. Thaburi ya 45 nĩ rwĩmbo rwa ũhiki. Thaburi ya 102 nĩ ihooya rĩa mũndũ ũrĩ thĩnĩ-inĩ. Thaburi ya 102, ciugo icio ciarĩrwo

Jehova, Ngai wa Isiraeli, ūrĩa wombire thĩ. Thaburi cieri ciandikirwo mĩaka magana maingĩ Jesũ atanaciarwo Bethlehemu. Ahibirania 1 nĩguoya thaburi cieri. Ahibirania 1 yumbũragia thaburi cieri ta ciugo cia Ngai Ithe. Ahibirania 1 igĩcookia thaburi cieri harĩ Mũrũ. Ta rora mĩgwatanĩro minini ya ciugo gatagati ka thaburi cia mbere na kũgwo kũgwetwo Ahibirania 1. Bibilia ndĩhithaga mĩgwatanĩro ŷo minini, na wĩruti ŷyũ o naguo ndũrahĩtha. Kĩrĩa gĩtagarũrũkaga gatagati ka thaburi na Ahibirania 1 nĩ ūrĩa mũndũ ciugo icio ciugagĩrĩro.)

J. JEHOVA AAIRE MWATHANI WAKWA — MŪHARI ŪRĨA WATHIRIRE NGARARA

J1. Thaburi 110:1 Jehova nĩerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ūrĩo, nginya rĩrĩa ngaatũma thũ ciaku ituĩke gaturwa ka makinya maku.” **[H113 adown ■] [H3068 Jehovah ■]** (2) Mũthĩgi wa hinya waku-rĩ, Jehova nĩakaũtambũrũkia kuuma Zayuni; nĩũgaathana ūrĩ gatagati ga thũ ciaku.

JEHOVA NĪEERIRE MWATHANI WAKWA, IKARA GUOKO-INĪ GWAKWA KWA ŪRĪO → NGINYA NGAATUE THŪ CIAKU GĪTĪ GĪA MAKINYA MAKU.

(Meciiria makwa mwene: Rangi ĩno ya Thaburi 110:1 ĩrĩ na ũhoru mũingĩ gũkĩra ūrĩa wonekaga rĩrĩa mũndũ arathoma o rĩmwe. Thĩnĩ wa Kĩngeretha, ciugo cieri nĩcio ciandĩkitwo ta "Lord" (Mwathani). Kĩmenyithia kĩrĩa kĩonanagia ūtiganu nĩ mũthĩre wa kwandĩka na ndemwa nene. Kiugo kĩa mbere kĩandĩkitwo na ndemwa nene guothe, LORD. Kiugo kĩa keerĩ gĩtĩandĩkitwo na ndemwa nene. Rungu rwa Kĩngeretha, kũrĩ ciugo igĩrĩ cia Kĩhibirania itigana. Kiugo kĩa mbere gĩa Kĩhibirania nĩ rĩtwa rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Ngai, Yehova (H3068). Ndemwa nene thĩnĩ wa KJV hĩndĩ ciothe cionanagia kiugo kĩa Kĩhibirania nĩ Yehova. Kiugo kĩa keerĩ gĩa Kĩhibirania nĩ adown (H113), kiugo kĩa mwathi kana mĩnene. Mũhianĩre wa kiugo gĩkĩ ūrĩa ũhũthagĩrwo haha nĩ "Mwathi wakwa." Daudi, akĩandĩka thaburi ĩno, nĩandĩkite ũhoru wa Ngai akĩaria na mũndũ ūrĩa Daudi eĩtaga Mwathi wake mwene. Rĩu wĩcirie kũrĩa kĩa hatari. Daudi aarĩ Mũthamaki wa Isiraeli. Nũ warĩ Mwathi wake? Macookio makĩragĩrĩria kũgega rĩrĩa wecũirie atĩ Ngai eehĩtĩre atĩ Kristũ akoima thĩnĩ wa nyũmba ya Daudi mwene, njiaro thutha ūcio. Mũndũ ndaĩtaga mũrũ wa mũrũ wake wa mũrũ "Mwathi wakwa.")

J2. NĪWE MWENE WOIRIE ŪHORU ŪCIO, NA GŪTIRĪ O NA ŪMWE WATIGĪRIE GŪCOKIA

Mathayo 22:41 Na hĩndĩ ĩyo Afarisai monganĩte hamwe-rĩ, Jesũ akĩmooria atĩrĩ (42) “Mwĩciiragia atĩa ũhoru wa Kristũ? Muugaga nĩ mũrũ wa ũ?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ mũrũ wa Daudi.” (43) Nike akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩagĩtũmire Daudi akĩaria arĩ na Roho amwĩte ‘Mwathani’? Nĩgũkorwo oigire atĩrĩ (44) “‘Mwathani eerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ūrĩo, nginya ngaiga thũ ciaku rungu rwa makinya maku.” ’ (45) Angĩkorwo Daudi amwĩtaga ‘Mwathani-rĩ’, angĩgĩtuĩka mũriũ wake atĩa?” (46) Gũtirĩ mũndũ wahotire kũmũcookeria, na kuuma mũthenya ūcio gũtirĩ mũndũ wacookire kũgeria kũmũũria ciũria ingĩ.

ANGĪKORWO DAUDI NĪAMWĪTAGA MWATHANI, HAKĪRĪ ATĪA NĪ MŪRĪŪ WAKE? → NA GŪTIRĪ MŪNDŪ WAHOTIRE KŪMŪCOOKERIA KIUGO.

(Meciiria makwa mwene: Jesũ ndaigana kwĩra Afarisai ũhoru wa macookio ma kũrĩa gĩa mwene thĩnĩ wa Mathayo 22:41-46. Nĩoririe, agĩtiga gũtakorwo na macookio. Gũtirĩ macookio nginya rĩu, na o na rĩu no ũguo, harĩ o na macookio o mamwe mangũiganana. Kristũ nĩ mũrũ wa Daudi kũringana na mwĩrĩ, na nĩ Mwathani wa Daudi kũringana na ūrĩa aarĩ atanaciarwo Daudi.)

J3. PETERO NĪAHŪTHĪRIRE RĪANDĪKO O RĪRĨA MŪTHENYA ŪRĨA KANĪTHA WAAMBĪRĪRIE

Atũmwo 2:32 Ngai nĩariũkĩtie Jesũ ūcio, na ithuĩ ithuothe tũrĩ aira a ũhoru ūcio. (33) Kuona atĩ nĩatũũgĩrĩtio guoko-inĩ kwa ūrĩo kwa Ngai, na nĩamũkĩrĩre kĩĩranĩro kĩa Roho Mũtheru kuuma kũrĩ Ithe, nake nĩatũĩtĩrĩrie Roho ta ūrĩa mũrona rĩu na mũkaigua. (34) Nĩgũkorwo Daudi ndaambatire agĩthĩ igũrũ, no nĩoigire atĩrĩ, “‘Mwathani nĩerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ūrĩo (35) o nginya rĩrĩa ngaatua thũ ciaku gaturwa ka makinya maku.” ’ (36) “Nĩ ūndũ ūcio andũ othe a Isiraeli nĩmamenye atĩrĩ: Ngai nĩ atuĩte Jesũ, o ūcio mwambire, Mwathani na Kristũ.”

DAUDI NDAAMBATIRE IGŪRŪ → NGAİ NĪATUĪTE JESŪ ŪCIO, ŪRĨA MWAMBITHĪRIE MŪTHARABA, MWATHANI NA KRISTŪ.

(Meciiria makwa mwene: Ngarari ya Petero thĩnĩ wa Atũmwo 2:29-36 nĩ nyinyi. Ngarari ya Petero ndĩbataraga ũũgĩ o na ūrĩkũ. Daudi aandĩkire ũhoru wa mũndũ ũgũikara thĩ guoko-inĩ kwa ūrĩo kwa Ngai. Daudi ndoimboakire agĩthĩ gũikara guoko-inĩ kwa ūrĩo kwa Ngai. Mũndũ no athĩ akerorere mbĩrĩra ya Daudi, Petero ekuuga ciugo nini mbere. Nĩ ūndũ ūcio thaburi ĩyo ndĩari ya Daudi. Petero acooka agwetera mũndũ ūrĩa thaburi ĩyo yaari ya kwerekera harĩ we. Petero agwetaga

mündũ üyũ atarĩ na hinya wa kūhoreria ũndũ ũcio o na hanini: "Jesũ ũcio mwamwambire mũtĩ-igũrũ." Petero eetaga mündũ üyũ "Mwathani o na Kristũ."

J4. THAABŪRĪ ĪYO NĪ YOIGAGA ŨNDŪ ŨNGĪ RĪNGĪ — NA IBUKU RĪA AHEBERI RĪAKĪTE NGARARI YARĪO YOTHE IGŪRŪ RĪA ŨNDŪ ŨCIO

Thaburi 110:4 Jehova nĕhĩtĩte na ndangĩĩricũkwo, akoiga atĩrĩ: “Wee ũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai nginya tene, o ta ũrĩa Melikisedeki aatarĩĩ.”

JEHOVA NĒHĪTĪTE NA NDANGĪĪRICŪKWO, AKOIGA ATĪRĪ → WEE ŪRĪ MŪTHĪNJĪRI-NGAI NGINYA TENE, O TA ŪRĪA MELIKISEDEKI AATARĪĨ.

Ahibirania 5:5 Nĩ ũndũ ũcio, o nake Kristũ ndaigana kwĩyoera ũgooci wa gũtuĩka mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene. No nĩ Ngai wamwĩre atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wakwa; ũmũthĩ nĩndatuĩka Thoguo.” (6) Na handũ hangĩ oigĩte atĩrĩ, “Wee ũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai nginya tene, o ta ũrĩa Melikisedeki aatarĩĩ.”

NĪ ŨNDŪ ŨCIO, O NAKE KRISTŪ NDAIGANA KWĪYOERA ŪGOOCI WA GŪTUĨKA MŪTHĪNJĪRI-NGAI ŪRĪA MŪNENE → WEE ŪRĪ MŪTHĪNJĪRI-NGAI NGINYA TENE, O TA ŪRĪA MELIKISEDEKI AATARĪĨ.

Ahibirania 7:3 Ndaarĩ na ithe kana nyina, kana kĩruka gĩake, na ndaarĩ na kĩambĩrĩria kĩa matukũ kana mũthia wa muoyo wake, nĩ ũndũ ũcio, we ahaana ta Mũrũ wa Ngai, egũtũũra arĩ mũthĩnjĩri-Ngai nginya tene.

ATARĪ NA KĪAMBĪRĪRIA KĪA MATUKŪ, KANA MŪTHIA WA MUOYO → AIKARAGA ARĪ MŪTHĪNJĪRI-NGAI NGINYA TENE.

Ahibirania 7:24 No tondũ Jesũ atũũraga muoyo nginya tene-rĩ, ũthĩnjĩri-Ngai wake nĩ wa gũtũũra nginya tene. (25) Nĩ ũndũ ũcio nĩahotaga kūhonokia kũna arĩa othe mokaga kũrĩ Ngai magereire harĩ we, nĩgũkorwo egũtũũra amathaithanagĩrĩa.

NĪATŪŪRAGA TENE NA TENE, NA ARĪ NA ŪTHĪNJĪRI-NGAI ŪTANGĪGARŪRWO → NĪ ŨNDŪ ŨCIO NO AHONOKIE KŪNA ARĪA MOKAGA KŪRĪ NGAI NĪ ŨNDŪ WAKE.

(Meciiria makwa mwene: Thaburi nyinyi nĩĩkoragwo na maũndũ maingĩ. Thaburi ya 110 yugaga ũhoru wa mündũ ũrĩa Daudi eetaga Mwathani wake, ũikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai. Thaburi ya 110 yugaga ũhoru wa mũthamaki ũrĩa ũthamakaga kuuma Zayuni. Thaburi ya 110 yugaga ũhoru wa mũthĩnjĩri-Ngai wa tene na tene, wa mũhari mũkũrũ gũkĩra ũthĩnjĩri-Ngai wa Isiraeli, mwĩhĩtĩre nĩ Ngai na mwĩhĩtwa ũrĩa Ngai ataagacookia na thutha. Thĩĩnĩ wa Isiraeli ya tene, watho wagĩrĩte ũtwe wa ũthamaki na ũtwe wa ũthĩnjĩri-Ngai wega ũtiganĩte. Mündũ ndeetĩkĩrĩtio kũgĩa na ũtwe ũcio eerĩ hamwe watho-inĩ ũcio. Thaburi ya 110 nĩyeaga mündũ ũmwe ũtwe ũcio eerĩ. Ibuku rĩa Ahibirania rĩrahũthĩra icunjĩ nyingĩ rĩgĩtaarĩria ũhoru wa mündũ ũcio nĩwe ũ.)

K. ARIUKĪTIO KUUMA MBĪRĪRA-INĪ — NA ATŪŪRAGA THĪINĪ WAKU

K1. ŪHORU WA MA, NA ŪRĪA WAHEANIRWO

1 Akorinitho 15:3 Nĩgũkorwo ũhoru ũrĩa nĩ ndaamũkĩrĩre nĩguo ndaamũheire, ũrĩ wa mbere na wa bata mũno: atĩ Kristũ nĩakuire nĩ ũndũ wa mehia maitũ o ta ũrĩa Maandĩko moigĩte (4) na atĩ nĩathikirwo, na atĩ mũthenya wa gatatũ akĩrĩũkio kũringana na ũrĩa Maandĩko macio moigĩte

KRISTO NĒAKUĪTE NĪ ŨNDŪ WA MEHIA MAITŪ KŪRINGANA NA MAANDĪKO + AGĪTHIKWO + AGĪCOOKA AKĪRĪŪKIO MŪTHENYA WA GATATŪ.

1 Akorinitho 15:20 No rĩrĩ, ti-itherũ Kristũ nĩariũkĩtio akoima kũrĩ arĩa akuũ, agatuĩka maciaro ma mbere ma arĩa makuĩte.

KRISTŪ NĒARIŪKĪTE KUUMA KŪRĪ ARĪA AKUŪ, NA AGATUĨKA MACIARO MA MBERE MA ARĪA MAAKOMETE.

K2. ŪRĪA KŪRĪŪKA KWONANIRIE IGŪRŪ RĪAKE

Aroma 1:3 ũrĩa ũkonĩ Mũrũwe, ũrĩa ta mündũ warĩ wa rũciaro rwa Daudi. (4) Na rĩrĩ, Roho wa ũtheru nĩonanirie na ũhoti atĩ Jesũ Kristũ nĩ Mũrũ wa Ngai tondũ wa ũrĩa aariũkire akiuma kũrĩ arĩa akuũ: o we Jesũ Kristũ Mwathani witũ.

NĪOMBĪTWE KUUMA MBEU YA DAVIDI KWĪRĪNGANA NA MWĪRĪ → AKĪONANIRIO ATĪ NĪ MWANA WA NGAI NA HINYA, NA ŪGWĪTHAAMBŪRA WAKE KUUMA KŪRĪ ARĪA AKUŪ.

(Meciiria makwa: Paulo ekĩra icunĩ cieri cia macokio thĩinĩ wa kiugo kĩmwe rĩngĩ, na mũtaratara wacio, thĩinĩ wa Aroma 1:3-4. Jesũ ookire kuuma rũciaro-inĩ rwa Daudi, na mwĩrĩ. Jesũ nĩoonanirio ta Mũrũ wa Ngai na hinya, na njĩra ya kuuma mbĩrĩra-inĩ. Mũndũ o wotho no oige atĩ nĩ Mũrũ wa Ngai. No Jesũ wiki nĩwe ũrĩ na ũguũrio ũcio wonanĩtio na kuriũka kuuma kũrĩ arĩa akuũ.)

K3. KĨRĪKANĪRO GĨA TENE NĨKĪO KĪOIGIRE MBERE

Thaburi 16:10 tondũ ndũkandiganĩria mbĩrĩra-inĩ, o na kana ũreke Ũrĩa-waku-Mũtheru abuthe. (11) Nĩũũmenyithĩtie njĩra ya gũthĩ muoyo-inĩ; nĩũkanjiyũria gĩkeno ndĩ harĩa ũrĩ, hamwe na mwago wa tene na tene ndĩ guoko-inĩ gwaku kwa ũrĩo.

TONDŪ NDŪKANDIGANĪRIA MBĪRĪRA-INĪ → O NA KANA ŨREKE ŨRĪA-WAKU-MŪTHERU ABUTHE.

Atũmwo 2:29 “Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, no ndĩmwĩre ndĩ na ũmĩrĩru atĩ ithe witũ Daudi nĩakuire na agĩthikwo, na mbĩrĩra yake ĩrĩ o gũkũ nginya ũmũthĩ ũyũ. (30) Nowe aarĩ mũnabii na nĩamenyete atĩ Ngai nĩamwĩre na mwĩhĩtwa atĩ nĩagaikarĩria ũmwe wa rũciaro rwake gĩtĩ gĩake kĩa ũnene. (31) Nĩ ũndũ nĩamenyete ũhoro ũcio mberere, nĩaririe ũhoro wa kũriũka gwa Kristũ, atĩ ndaatiganĩrio mbĩrĩra-inĩ, o na kana mwĩrĩ wake ũkĩbutha.

DAVIDI NĪAAKUITE NA AGĪTHIKWA → NĪONITE ŨNDŪ ŨYU MBERE, AKĪARĪRĪRIA ŨRIUKI WA KRISTO.

K4. NA RĪRĪ — ATŪŪRAGA THĪINĪ WA ANDŪ ARĪA AHONOKĪTIE

Aroma 8:11 Na ningĩ angĩkorwo Roho wa Ngai ũrĩa wariũkirie Jesũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ atũũraga thĩinĩ wanyu-rĩ, o we ũcio wariũkirie Kristũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ nĩagatũma mĩrĩ ĩyo yanyu ĩkuaga ĩgĩe na muoyo nĩ ũndũ wa Roho wake, ũcio ũtũũraga thĩinĩ wanyu.

ROHO WA ŨRĪA WARIŪKIRIE JESŪ KUUMA KŪRĪ ARĪA AKUŪ ARĪ THĪINĪ WANYU → NĪAKARIŪKIA O NA MĪRĪ YANYU ĪRĪA ĪKUUGA.

Agalatia 2:20 Nĩ nĩndĩkĩtie kwambanĩrio hamwe na Kristũ, na rĩu ti nĩ ndũũraga muoyo, no Kristũ nĩwe ũtũũraga muoyo thĩinĩ wakwa. Muoyo ũrĩa ndũũraga mwĩrĩ-inĩ ũyũ ndũũraga na ũndũ wa gwĩtĩkia Mũrũ wa Ngai, ũrĩa wanyendire na akĩrũta nĩ ũndũ wakwa.

NĪGAMBĪTWO MSALABA-INĪ HAMWE NA KRISTO → TIGA NĪ NIINI, NO NĪ KRISTO ŨTŪŪRAGA THĪINĪ WAKWA.

Akolosai 1:27 O acio nĩo Ngai oonire arĩ wega kũmenyithia hitho ya ũtonga ũrĩa ũrĩ riiri kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, nayo hitho ĩyo nĩ atĩ Kristũ arĩ thĩinĩ wanyu, o we kĩrĩgĩrĩro gĩa gũkaagĩa na riiri.

[G3466 musterion ■]

HITHO ĪNO = KRISTŪ ARĪ THĪINĪ WANYU, KĪRĪGĪRĪRO KĪA RIRI.

Johana 14:23 Nake Jesũ agĩcookia atĩrĩ, “Mũndũ o wotho ũnyendete nĩarĩathĩkagĩra ũrutani wakwa. Baba nake nĩarĩmwendaga, na nĩtũrĩũkaga kũrĩ we tũtũũranagie nake.

MŪNDŪ ANGĪNYENDA, NĪEKŪMENYERERA CIUGO CIAKWA → NA NĪTŪGOOKA KŪRĪ WE, NA TŪGAIKARA NAKE.

(Meciiria makwa: Rũmĩrĩra mũhari wotho wa ũhoro ũyũ nginya mũthia wago. Jesũ aarĩ hamwe na Ithe mberere ya kĩndũ o gĩothe kũũmbwo. Jesũ nĩoimĩrĩre andũ Kĩrĩkanĩro-inĩ gĩa Tene, na andũ acio maatũũrĩre muoyo. Jesũ nĩaciarĩrwo nĩ mĩtumia tũũnĩ-inĩ tũnini. Jesũ nĩooragĩrwo kĩrĩma igĩrũ, mũtĩ-inĩ, nja ya itũũra inene. Jesũ nĩoimĩre mbĩrĩra-inĩ. Kĩrĩkanĩro rĩroiga rĩu atĩ Jesũ atũũraga thĩinĩ wa andũ. Mũthia ũyũ nĩguo ũhoro ũyũ wathiaga na mberere kuo hĩndĩ ciothe. Muoroto wa ũhoro ũyũ ndwakoretwo wa gũtiga hoyo ũkonĩ ũrĩa Jesũ arĩ. Muoroto wa ũhoro ũyũ nĩ atĩ ũrĩa wĩ maĩndũ macio mothe nĩenda gũtũũra thĩinĩ waku. Rĩrikana o na Johana 14:23: “nĩtũgooka.” Mũgambo wa andũ aingĩ ũrĩa waguũrĩre Ibuku rĩa Kĩambĩrĩria 1:26 no ũrĩ ho haha.)

L. NĪEGŪCOKA — NA ŨTHURI ŨRĪA ŨGŪTŪŪRA TENE NA TENE

L1. NĪOKAGA, NA RĪTHO O RĪOTHE RĪKAMWONA

Atũmwo 1:9 Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoywo na igĩrũ o meroreire, narĩo itu rĩkĩmũhumbĩra magĩtiga kũmuona rĩngĩ. (10) O hĩndĩ ĩyo maikarĩte macũthĩrĩirie mũno akĩambata matu-inĩ-rĩ, o rĩmwe andũ eerĩ mehumbĩte nguo njerũ makĩrũgama o hau maarĩ. (11) Makĩmooria atĩrĩ, “Andũ aya a Galili, mũrũgamĩte haha mũcũthĩrĩirie igĩrũ nĩkĩ? Jesũ o ro ũcio, ũrĩa weherio harĩ inyuĩ aatwarwo igĩrũ-rĩ, agaacooka o ro ũguo mwamuona agĩthĩ.”

JESŪ O RO ŪCIO, ŪRĪA WEHERIO HARĪ INYUĪ AATWARWO IGŪRŪ-RĪ, AGAACOOKA O RO ŪGUO MWAMUONA AGĪTHĪ.

Kūguūrīrio 1:7 Atīrīrī, nī gūūka arooka na matu, na gūtīrī riitho rītakamuona, o na andū arīa maamūtheecire nīmakamuona; nao andū othe a thī nīmagacakaya nī ūndū wake. Ūguo nīguo gūgaatuika! Amenī.

NA GŪTIRĪ RIITHO RĪTAKAMUONA + O NA ANDŪ ARĪA MAAMŪTHEECIRE NĪMAKAMUONA.

L2. 2 Athesalonike 1:7 no inyuī arīa mūtūire mūthīinagio amūhe kīhurūko, o hamwe na ithuī. Ūndū ūcio nīūkahinga hīndī īrīa Mwathani Jesū akaaguūranīrio oimīte igūrū arī thīnī wa mwaki ūgwakana, hamwe na araika ake arīa marī hinya. **[G1557 ekdikesis ■]** (8) Nake nīakaherithia andū arīa matooī Ngai na matathīkagīra Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Mwathani witū Jesū. (9) Nao nīmakaherithio na kwanangwo kūrīa gūtagathira, na mahingīrīrio nja matikoone ūthiū wa Mwathani, o na ūnene wa hinya wake (10) mūthenya ūrīa agooka nīguo atūūgīrio thīnī wa andū ake arīa atheru, o na andū othe arīa mamwītīkītie magege nī ūndū wake. O na inyuī mūgaakorwo mūrī amwe ao tondū nīmwetīkirie ūira witū ūrīa twamūheire.

NA MWAKI ŪRĪA WAAKANA, AKĪRĪHĪRĪA ARĪA MATAAMENYETE NGAI, NA ARĪA MATATHĪKĪIRE ŪHORO-ŪRĪA-MWEGA → HĪNDĪ ĪRĪA AGEKA KŪGOOCWO THĪNĪ WA ANDŪ AKE AAMŪRE.

(Meciiria makwa mwene: Thoma 2 Athesaloniki 1:8 kahora. 2 Athesaloniki 1:8 nī yugaga ikundi igīrī, ti kīrīndī kīmwe. Gīkundi kīa mbere gītingūū Ngai. Gīkundi gīa keerī gītiathīkagīra Ūhoro-ūrīa-Mwega. Kūmenya na gwathīka nīcio ciugītwo hamwe rungū rūmwe. Ta rora na 2 Athesaloniki 1:10, īrīa īrī nyūmū ya kiugo o kīmwe. Ūgooki o ūrīa ūmwe wa Jesū ūrīa ūrī mwaki kūrī gīkundi kīmwe nīguo riiri kūrī gīkundi kīrīa kīngī. Ūyū nī ūhoro ūmwe waku. Mūndū arī mbaru īrīkū ya ūhoro ūcio nīgūtūikanagio rūu, ti thutha.)

L3. Kūguūrīrio 19:11 Ningī nīndonire igūrū rīhingūkīte na hau mbere yakwa haarī na mbarathi njerū, nake ūrīa wamīhaicīte etagwo Mwīhokeku na Wa-ma. Nake atuuga ciira, na akarūa mbaara arūmītie kīhoto. (12) Namo maitho make mahaana ta mwaki ūgwakana, na arī na thūmbī nyingī mūtwe. Nīandīkītwa rītwa, rītarī mūndū ūngī ūrīū tīga we wiki. (13) Ehumbīte nguo īrīndītwa thakame-inī, narīo rītwa rīake etagwo Kiugo-kīa-Ngai.

ŪRĪA WAIKARĪRE IGURŪ RĪAKE ETAGWO MWĪHOKEKI NA WA MA → RĪTWA RĪAKE RĪITAGWO KIUGO KĪA NGAI.

Kūguūrīrio 19:16 Nguo-inī yake na kīero-inī gīake nīandīkītwa rītwa rīrī: “MŪTHAMAKI WA ATHAMAKI, NA MWATHANI WA AATHANI.”

MŪTHAMAKI WA ATHAMAKI, NA MWATHANI WA AATHANI.

(Meciiria makwa: Ririkana rūgeni rūnini rūrī thīnī wa Kūguūrīrio 19:12. Jesū aarī na rītwa rīandīkītwa rīrīa gūtaarī na mūndū wamenyaga, no we mwene nowe wamenyaga rītwa rūu. Marītwa marīa wīrutani ūyū ūheetwo moimīrīte thīnī wa gīcunjī o kīu. Marītwa macio nī Mwīhokeku na wa Ma. Kiugo kīa Ngai. Mūthamaki wa athamaki, na Mwathani wa aathani.)

L4. MABUKU MAAHINGŪRWO

Kūguūrīrio 20:11 Ningī ngīona gītī kīnene mūno kīa ūnene kīa rangi mwerū, na ngīona ūrīa wagīikarīire. Nayo thī na igūrū ikīūra, ikīehera ūthiū-inī wake, ikīaga handū ingīikara. (12) Na ningī ngīona arīa akuū, anene na arīa anini, marūgamīte mbere ya gītī kīu kīa ūnene, namo mabuku makīhingūrwo. Narīo ibuku rīngī rīkīhingūrwo, na nīrīo ibuku rīa muoyo. Nao andū arīa akuū magītūirwo ciira kūrīngana na ciiko iria meekīte, o ta ūrīa kwaandīkītwa mabuku-inī macio. (13) Narīo iria rīrīa inene rīkīruta arīa akuū maarī thīnī warīo, nakīo gīkuū na Kwa-ngoma ikīruta arīa maarī thīnī wacio, na o mūndū agītūirwo kūrīngana na ciiko iria eekīte. (14) Thuutha ūcio gīkuū na Kwa-ngoma igīikio iria-inī rīa mwaki. Icuā rūu rīa mwaki nīrīo gīkuū gīa keerī. (15) Na rīrī, mūndū o wothē akorwo rītwa rīake rītionekire rīandīkītwa ibuku-inī rīa muoyo-rī, agīikio iria-inī rūu rīa mwaki.

MABUKU NĪMOHERETWO + IBUKU RĪNGĪ RĪKĪOHERWO, RĪRĪA RĪRĪ IBUKU RĪA MUOYO → ŪRĪA WOTHE ŪTOONEKANE ANDĪKĪTWO IBUKU-INĪ RĪA MUOYO NĪAIKĪRIRWO IRIA-INĪ RĪA MWAKI.

(Meciiria makwa mwene: Mīthemba ūrī ya mabuku nīyonekaga hau gītī-inī kīa ūnene thīni wa Kūguūrīrio 20:12. Rūthemba rūmwe rwa ibuku nī rwandīkaga maūndū marīa andū meekīte. Rūthemba rūrīa rūngī nī rwandīkaga marītwa, na rwīttagwo ibuku rīa muoyo. Kūguūrīrio 20:12 ndīoiga atī mūndū o na ūrīkū nī aahonokire nī ūndū wa maūndū marīa

maandikītwo ibuku-inī cia cīko. Kūguūrīrio 20:15 yugaga atī ūndū ūrīa wamenyithanirie itua nī kana rītwa rīa mūdū rīandikītwo ibuku-inī rīa muoyo.)

L5. ŪTHUURI, ŪKOIGWO NA ŪTHENG-INI TAARĪRIA ŪRĪA BIBILIA ĪARIRIAGA ŪNDŪ O NA Ū RĪKĪA

Johana 3:18 Ūrīa wothē ūmwītīkītīe ti wa gūciirithio, no ūrīa wothē ūtamwītīkītīe ūcio nīarīkītīe gūtuūrwo ciira, nīgūkorwo ndehokete rītwa rīa Mūrū wa Ngai wa mūmwe.

NO ŪRĪA WOTHE ŪTAMWĪTĪKĪTĪE ŪCIO NĪARĪKĪTĪE GŪTUŪRWO CIIRA.

Johana 3:36 Ūrīa wothē wītīkītīe Mūrū, arī na muoyo wa tene na tene, no ūrīa wothē ūregete Mūrū ndakona muoyo, nīgūkorwo egūtūūra arakarīirwo nī Ngai.”

ŪRĪA WOTHE WĪTĪKĪTĪE MŪRŪ, ARĪ NA MUOYO WA TENE NA TENE.

Aroma 6:23 Nīgūkorwo mūcaara wa mehia nī gīkuū, no kīheo kīrīa Ngai aheanaga nī muoyo wa tene na tene thīnī wa Kristū Jesū Mwathani witū.

NĪGŪKORWO MŪCAARA WA MEHIA NĪ GĪKUŪ → NO KĪHEO KĪRĪA NGAI AHEANAGA NĪ MUOYO WA TENE NA TENE THĪNĪ WA KRISTŪ JESŪ MWATHANI WITŪ.

(Mecirie makwa mwene: Aroma 6:23 nī mūhari wa mūthingi wa mathomo maya mothe. Aroma 6:23 nī ciugo nyinyi imwe irī na icunjī igūrī. Mehia marī na kīrīho kīrīa kīagūrīre kūrīhwo, na kīrīho kīu nī gīkuū. Kīrīho kīu kīrīhagwo na njīra imwe ya njīra igūrī. Ūndū ūmwe, mūdū nīarīhaga kīrīho kīu we mwene, ngīnya tene na tene, kana mūdū ooyaga kīrīa Jesū aarīhite kīndū, taarī kīheo. Ūguo nīguo ūthuuri wothē. Gūtīrī mūdū ūhonokaga gūthuura ūndū ūcio, tondū kwaga gūthuura no ta gūthuura njīra ya mbere. Maūdū mothe marī thīnī wa mathomo maya, kuuma "reke tūthondeke mūdū" thīnī wa Kīambīrīria 1:26 ngīnya gītī kīa ūnene thīnī wa Kūguūrīrio 20, nīmakoretwo magīakīra na mbere kūrora itua rīu rīmwe. Nī hatarī na ihinda rīa gūthuura itua rīu. Jesū no aracarīa.)

L6. Atūmwo 4:12 Naguo ūhonokio ndūngīoneka harī mūdū ūngī o wothē, nī ūndū gūtīrī rītwa rīngī gūkū thī rīheanītwo kūrī andū rīngītūhonokia.”

NAGUO ŪHONOKIO NDŪNGĪONEKA HARĪ MŪNDŪ ŪNGĪ O WOTHE → NĪ ŪNDŪ GŪTĪRĪ RĪTWA RĪNGĪ GŪKŪ THĪ RĪHEANĪTWO KŪRĪ ANDŪ RĪNGĪTŪHONOKIA.

KŪHINGA

Kūguūrīrio 22:17 Nake Roho o na mūhiki mekuuga atīrī, “Ūka!” Nake ūrīa ūkūigua nīoige atīrī, “Ūka!” Mūdū o wothē mūnyootu, nīoke; na ūrīa wothē ūkwenda, nīamūkīre kīheo kīrīa kīa maaī ma muoyo, atekūgūra.

NAKE ROHO O NA MŪHIKI MEKUUGA ATĪRĪ, “ŪKA → NĪAMŪKĪRE KĪHEO KĪRĪA KĪA MAAĪ MA MUOYO, ATEKŪGŪRA.

Johana 3:17 Nīgūkorwo Ngai ndaatūmire Mūrūwe gūkū thī aciirithie kīrīndī, no nīguo kīrīndī kīhonoke nī ūndū wake.

NĪGŪKORWO NGAI NDAATŪMIRE MŪRŪWE GŪKŪ THĪ ACIIRITHIE KĪRĪNDĪ → NO NĪGUO KĪRĪNDĪ KĪHONOKE NĪ ŪNDŪ WAKE.

(Meciiria makwa jūmwe: Ūndū ūrīa wa mūico wa gwīta andū ūrī thīnī wa Bibilia ndūrenda kīndū, na nī wa kwīrwo mūdū o wothē. Kiugo kīrīa kīhūthūrītwo nī "o wothē." Kiugo kīu gītītīgagia mūdū o na ūmwe nja, na gwīkwo na muoroto. Gītītīgagia mūdū ūrīa mūūru mūno ūrathoma ūthomo ūyū nja, kana mūdū ūrīa akoretwo akiuga aca kuuma mīaka. Jesū, ūrīa arī maūdū maya mothe, nīwe uugaga Ūka. Ūrīa mūdū endagwo nī gwīka no gūūka na kuoya maaī ma muoyo.)

KĪGERANIO GĪA GWĪMENYERIA

1. Kīambīrīria 1:26 — Nake Ngai akiuga, Rekei tūthondeke mūdū na mūhianīre witū, ahaanane na ithuī:

- a) kūringana na mūhianano witū
- b) rora, kwarī wega mūno
- c) nī mūhianīre wa Ngai aamūūmbire

2. Isaia 7:14 — Ta rora, mŭirĩtu gathirange nĩakagĩa nda, na aciare kaana ka mŭrũ:

- a) na nĩũgeeta rĩĩtwa rĩake Jesũ
- b) na nĩakeeta rĩĩtwa rĩake Imanueli
- c) na nĩmagetana rĩĩtwa rĩake Emanueli

Nake Manoa akĩĩra mŭtumia wake atĩrĩ, Ti-itherũ tũgũkua:

- a) tondũ ndĩ mŭndũ mwene mĩromo ĩtarĩ theru
- b) nĩgũkorwo handũ harĩa ũrũgamĩte nĩ tĩĩri mŭtheru
- c) tondũ nĩtuonete Ngai

4. Thaburi 110:1 — Jehova eerire Mwathani wakwa, Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo:

- a) nginya ngwĩke thũ ciaku ithako cia magŭrũ maku
- b) wathanaga gatagatĩ-inĩ ka thũ ciaku
- c) o nginya ndũme thũ ciaku itũĩke gaturwa ka magŭrũ maku

Ahibirania 1:8 — No rĩrĩ, akĩaria ũhoru wa Mŭrũ, akoiga, Gĩtĩ gĩaku kĩa ũnene, wee Ngai, nĩ tene na tene:

- a) rũthigi rwa ũthingu nĩ ruo rũthigi rwa ũthamaki waku
- b) rũthanju rwa ũthamaki waku nĩ rũthanju rŭrũngĩrĩru
- c) na wathani ũgaakorwo igŭrũ rĩa kĩande gĩake

6. Kĩambĩrĩria 22:8 — Ngai nĩegwĩtuĩra we mwene gatŭrũme ga iruta rĩa njino:

- a) agĩgĩũigĩrĩra Isaaka mŭriũ wake
- b) nĩ ũndũ ũcio magĩthĩĩ eerĩ hamwe
- c) ta mwenya mwaki na ngũ

7. 2 Athesalonike 1:9 — Arĩa makaaherithio na mwanangĩko wa tene na tene kuuma mbere ya Mwathani:

- a) na kuuma riiri wa hinya wake
- b) ũrĩa ũrĩ gĩkuũ gĩa keerĩ
- c) na nĩ ũndũ wa riiri wa ũnene wake

KĪBATHO GĨA MACOKIO: 1-a, 2-b, 3-c, 4-c, 5-a, 6-b, 7-a

AIRA A KWĨRA HĨTHIA Ĩĩ

Macokio maya matirũgamĩrĩire mwario wa mwandĩki ũmwe wiki. Musa, Joshua, mwandĩki wa ibuku rĩa Atiirĩrĩrĩ, mwandĩki wa mabuku ma Maũndũ ma Matukũ, na Daudi othe nĩmarutithanĩirie. O na Isaia, Mika, na Malaki nĩ mekũrutithanĩirie. O na Mathayo, Luka, na Johana nĩ mekũrutithanĩirie. Petero nĩaaririe hĩndĩ ya Bendegothe. Filipu nĩaaririe njĩra-inĩ ya werũ. Paulo nĩaandĩkire marũa manana. Mwandĩki wa ibuku rĩa Ahibirania nĩwe ũrĩmũrĩirie. Ũguo nĩ mĩario ikũmi na ĩtano, kũu mabuku-inĩ mĩrongo ĩrĩ na ĩnana ma Bibilia, kwambĩrĩria gĩcunjĩ kĩa mbere kĩa ibuku rĩa Kĩambĩrĩria nginya gĩcunjĩ kĩa mũico kĩa ibuku rĩa Kũguũrĩrio. Mĩario yothe ĩyo ikũmi na ĩtano nĩ yaragia ũndũ ũmwe wĩgũ mŭndũ ũmwe.

ŨŨ NDŪRANIRI ŨYŨ WAGAWANYIKA

NJĪRA ĨRĪA KĪRURU KĪONANAGIA ŨTHERI: NGŨ IRIA YAIGIRĪRWO MŪGONGO WA ISAKA (KĪAMBĪRĪRIA 22:6) NA MŪTHARABA ŨRĪA WAIGIRĪRWO MŪGONGO WA MŪRŪ (JOHANA 19:17). KĪRURU KĪU KĪOONEKIRE KĪRĪMA-INĪ. MWĪRĪ ŨCIO WOONEKIRE NJA YA ITŪŪRA.

ŨRĪA CIUGO CIARĪ NA BATA: KIUGO KĪMWE GĨA GĪTHUNGU "MWATHANI" KĪRŪGAMĪRĪIRE CIUGO IGĪRĪ TOFAUTI CIA KĪHIBIRANIA THĪINĪ WA THABURI 110:1. CIUGO ICIO IGĪRĪ CIA KĪHIBIRANIA NĪ YEHOVA (H3068) NA ADONI (H113). NGARARI YOTHE ĨRĪA JESŪ AAHEANIRE THĪINĪ WA MATHAYO 22:45 ĨHINGĪRWO ŨHORU-INĪ ŨCIO WA ŨTIGANU.

→ ŪRĪA ŪHORO ŪYŪ ŪKŪHUTAGIA: JESU TI O ŪRĪA WOKA. JESU TI O ŪRĪA ŪGŪŪKA. JESU NĪWE ŪRĪA WENDAGA GŪTŪŪRA THĪINĪ WAKU RĪU (AKOLOSAI 1:27, AGALATIA 2:20).

ŪGUO NĪ TA KUUGA ATĪA HARĪ TENE NA TENE: MŪCAARA WA MEHIA NĪ GĪKUŪ. KĪHEO KĪA NGAI NĪ MUOYO WA TENE NA TENE THĪINĪ WA JESŪ KRISTŪ MWATHANI WITŪ (AROMA 6:23). ICIO NĪCIO NJĪRA ĪRĪ TU IRIA MŪNDŪ ARĪHAGA THĪIRĪ WA MEHIA.

NJĪRA YA KŪRORA ITHUĪ-INĪ: THABURI 110:4 NA IBUKU RĪA AHIRIRANIA MŪRANGO WA 7 NĪCIO IHINGŪRAGA ŪHORO WOTHE WA ŪRUTANI WA ŪTHĪNJĪRI-NGAI WA MELIKIZEDEKI. ŪRUTANI ŪYŪ ŪTAARĪRIE MŪTHAMAKI NA MŪTHĪNJĪRI-NGAI MAGĪKĪGWATANĪRIO THĪINĪ WA MŪNDŪ ŪMWE, MŪKŪRŪ GŪKĪRA WATHO, NA WEHOKEIRWO NA MWĪHĪTWA ŪRĪA NGAI ATAGACOOKIA. ŪRUTANI ŪYŪ ŪBATAIRE GŪTHOMWO WEGA WONGERERE.

→ NJĪRA YA KŪHŪTHŪRA: CIUGO CIA "ITHUĪ" NA "ITŪ" CIA KĪAMBĪRĪRIA 1:26, HAMWE NA "JEHOVA ŪMWE" WA GŪCOOKERITHIA 6:4, NĪCIŪGŪRAGA MŪRANGO WA WĪRUTI WA KŪNA WA ŪNGAI. ŪNGAI NĪ NGAI ŪMWE, NA ITHE, NA MŪRĪŪ, NA ROHO MŪTHERU MAGWETETWO TA ANDŪ ATATŪ MĪGAMBO-INĪ ĪGŪRŪ YA BIBILIA YOTHE. WĪRUTI ŪYŪ WARIGIICIRE O MŪTHIA-INĪ WA WĪRUTI ŪCIO WA KŪNA.

→ NJĪRA YA MWENA: 2 ATHESALONIKE 1:7-10 NA KŪGUŪRĪRIO 19:11-16 NĪCIGUŪRAGĪRIA ŪRUTANI WOTHE WA GŪCOOKA KWA JESŪ. ŪRUTANI ŪCIO ŪRĪ NA MA YA GŪCOOKA KWA JESŪ, NA IHENYA RĪA GŪCOOKA KWA JESŪ, NA WATHO WA GŪIKARA MWĪIGUĪTE MŪGĪETEREIRE GŪCOOKA KWA JESŪ. UGA NA ŪTAANANU: MAANDĪKO MOIGAGA MA YA GŪCOOKA KWA JESŪ NO MAKAREGA KŪHEANA RATATHI WA GŪCOOKA KWA JESŪ (MATHAYO 24:36, ATŪMWO 1:7). ŪTUNGATA ŪYŪ O NAGUO NĪ ŪRAGA KŪHEANA RATATHI WA GŪCOOKA KWA JESŪ.

NJĪRA YA KŪRORA ITHUĪ-INĪ: KĪAMBĪRĪRIA 3:15, MBEŪ YA MŪTUMIA, NĪYO ĪHINGŪRAGA ŪHORO WOTHE WA MŪHABU WA MBEŪ ĪRĪA YERĪIRWO. MŪHABU ŪYŪ ŪTHIAGA NA IBURAHĪMU (KĪAMBĪRĪRIA 22:18), NA DAUDI (THABURI 132:11), NA NĪWĪTANĪTIO ŪHORO-INĪ WA AGALATIA 3:16.

→ KŪGUŪRIO KŪNGĪHOTEKA: JAKUBU NĪORIRIE MŪNDŪ ŪRĪA AAKORAINIE NAKE THĪINĪ WA KĪAMBĪRĪRIA 32 RĪITWA RĪAKE MWENE, NA AKĪREGWO (KĪAMBĪRĪRIA 32:29). MANOA NĪORIRIE MŪRAIKA WA JEHOVA RĪITWA RĪAKE MWENE, NA AKĪRWO ATĪ RĪITWA RĪU RĪARĪ PILIY (H6383), RĪA KŪGEGANIA MŪNO KŪRĪ MŪNDŪ KŪRĪMENYA (ATIIRĪRĪ 13:18). ISAIA AGĪCOOKA AKIUGA ATĪ KAANA KARĪA GAATŪCIARĪRWO GAGETAGWO MŪGEGANIA, PELE (H6382), KUUMA MŪRI O RO ŪCIO (ISAIA 9:6). RĪITWA RĪRĪA RĪAGITĪRWO KĪRĪKANĪRO-INĪ GĪA TENE NĪRĪO RĪANAGĪRĪRIO IGŪRŪ RĪA KAANA. MŪTHIA-INĪ WA BIBILIA, AKĪHAICA AKIUMA IGŪRŪ, JESŪ ARĪ NA RĪITWA RĪRĪA GŪTARĪ MŪNDŪ ŪRĪMENYAGA TIGA WE MWENE (KŪGUŪRĪRIO 19:12). RĪITWA NĪRĪHEANĪTWO, NA RĪITWA RĪU RĪRĪ O NA KŪRĪA KŪRIKU GŪKĪRA ŪRĪA WĪRUTWO ŪYŪ WONANĪTIO.

GWĪTANO GŪTHERU — WEE WĪ MŪNDŪ ŪRĪA WĪ, THII NA MBERE GŪTHOMA

Ndŭrĭ mŭbata gŭtuŭka Mŭkristiano nŭguo ŭthome wŭruti ŭyŭ. Maŭndŭ maingŭ no makorwo nŭmo magŭtwarŭte gŭkŭ. No gŭkorwo nŭ gŭcaria ŭndŭ gŭgŭtwarŭte gŭkŭ. No gŭkorwo nŭ ngarari ŭgŭtwarŭte gŭkŭ. Kŭŭria kŭrŭa ŭkoretwo ŭkuuŭte kwa mŭaka no gŭkorwo nŭkŭo kŭgŭtwarŭte gŭkŭ. Kwenda kŭmenya ŭhoru wa wŭtkio wa mŭndŭ ŭngŭ no kŭkorwo nŭ guo kŭgŭtwarŭte gŭkŭ. Kŭndŭ gŭothe kŭrŭ thŭinŭ wa mŭthiringo ŭyŭ nŭ gŭaku, kŭheanŭtwo tŭhŭ, na rŭthiomi rwaku mwene. Tŭtiŭragia rŭitwa rŭaku. Tŭtiŭragia bŭrŭri waku. Tŭtiŭragia ŭrŭa wŭtkŭtie. Wŭruti ŭmwe ndŭngŭhota gŭtaarŭria biŭ ŭhoru wa Jesŭ. Twaigana wŭra witŭ wotho harŭ kŭŭria gŭkŭ, na wŭruti ŭyŭ o na kŭrŭ ŭguo watheremaga o njŭra ŭmwe thŭinŭ wa Bibilia. Jesŭ aarŭ ho mbere ya kŭambŭrŭria. Jesŭ arŭ ho rŭu. Jesŭ nŭagacooka. Gŭtirŭ ithangŭ rŭmwe rŭngŭhota kŭrŭkia gŭtaarŭria maŭndŭ macio mothe. Mŭruti ŭngŭ ĭrŭ o ho ŭgŭetereire. Mŭruti ya ŭhoru wa tha ĭrŭ o ho ŭgŭetereire. Mŭruti ya ŭhoru wa ŭŭgŭ ĭrŭ o ho ŭgŭetereire. Mŭruti ya ŭhoru wa ŭmenyo ĭrŭ o ho ŭgŭetereire. Mŭruti ya ŭhoru wa ŭkirŭrŭria ĭrŭ o ho ŭgŭetereire. Mŭruti ya ŭhoru wa wŭtkio wa ngoro ĭrŭ o ho ŭgŭetereire. Mŭruti ŭngŭ nŭrooka. Thoma mŭruti ŭyo na kŭhaarŭria kŭrŭa ŭngŭenda. Thuthuria mŭthiitŭ itŭ o ŭrŭa ŭgŭthŭ na mbere. Mŭhari o wotho wa Maandŭko thŭinŭ wa mŭruti ŭno nŭ mwandŭke wega mŭno, na kŭgooto. Ndŭrŭ hŭndŭ ŭrŭenda gwŭtkia ciugo ciitŭ tŭhŭ. No wŭthuthurie mŭhari o wotho wee mwene.

Kwŭrutŭra kŭngŭ kŭmwe nŭgŭkŭrŭmŭrŭra ŭyŭ. Tŭtigŭcookera atŭ kwŭrutŭra kŭu nŭ kŭhithŭtwo. Kwŭrutŭra kŭu nŭ wŭrutwo wa ŭrŭa mŭndŭ agŭrŭrwo nŭ gwŭka nŭguo ahonokio. Thoma wŭrutwo ŭcio rŭu ŭngŭenda gŭthoma rŭu. Thoma ŭndŭ ŭngŭ mbere ŭngŭenda gŭthoma ŭndŭ ŭngŭ mbere. Gŭtirŭ mŭndŭ ŭratara. Mŭrango ŭrŭ mŭhingŭku o na ŭrŭkŭ ŭthuurŭte. Paŭlŭ nŭaririe ciugo iria ĭrŭ mŭhuro

thiini wa itũura inene rĩyũrite igongona cia ngai iria itaari Ngai wake mwene. Paũlũ nĩaririe ciugo icio kũrĩ andũ arĩa mataigana kũũria Paũlũ ũkĩe itũura-inĩ rĩu inene:

Atũmwo 17:26 Kuuma harĩ mũndũ ũmwe, nĩathondekire ndũrĩrĩ ciothe cia andũ nĩguo matũũre kũndũ guothe thĩ; na agĩtua mahinda mao o na kũndũ kũrĩa megũtũũra. (27) Ngai eekire ũguo nĩgeetha andũ mamũmaathe na hihi mamũhambatĩrie mamuone, o na gũtuũka ndarĩ haraaya na o ũmwe witũ.

NĨAŪMBĪTE NDŪRĪRĪ CIOTHE CIA ANDŪ KUUMA THAKAME ĪMWE → NĨGUO MACARIE MWATHANI, NA MAMUONE + NDARĪ HARAAYA NA O ŪMWE WITŪ.

CIUGO CIA KIHEBERI

“mũraika / mũtũmwo” — H4397 malak — ũrĩa mũtũme; mũtũmwo; mũraika

Kiugo gĩkĩ nĩkĩonanagia ũtũmi, ti mũthemba wa ũndũ. Kiugo gĩkĩ nĩgĩhũthagĩrwo harĩ andũ. Kiugo gĩkĩ nĩgĩhũthagĩrwo harĩ anabii. Kiugo gĩkĩ nĩgĩhũthagĩrwo harĩ ciũmbe cia igũrũ. Kiugo gĩkĩ gĩtingĩmenyithania KĪI mũndũ ũrĩa watũmĩtwo arĩ. Kiugo gĩkĩ o nakĩo kĩmwe kĩonanagia atĩ mũndũ nĩ watũmĩtwo. Rũrango rũrĩa rũthiũrũrũkĩrie kiugo kũu thiini wa Bibilia nĩrũagĩrũrwo nĩ gũkũmenyithia matigari. Rũrango rũrĩa rũthiũrũrũkĩrie kiugo kũu nĩrũmenyithanagia matigari macio ũhoro-inĩ ũyũ.

“Ngai” — H430 elohim — Ngai; ngai; Ngai wa ma

Elohim nĩ mũhaka wa maũndũ mainĩ. Elohim nĩyahũthagĩrwo kaingĩ mũno nĩ ũndũ wa Ngai ũrĩa wa ma ũmwe, hamwe na ciugo cia ũrũme ũmwe. Kiugo gĩkĩ kĩene nĩkĩo gĩkuuĩte ũiganu ũrĩa wĩrutwo ũyũ ũratuũria.

“Jehova” — H3068 Yehovah — rĩitwa rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Ngai, o rĩrĩa rĩandĩkĩtwo thiini wa KJV ta LORD na marũgamo manene.

Kũrĩa guothe rĩitwa MWATHANI rĩandĩkĩtwo na taipu nene thiini wa Kĩrĩkanĩro gĩa Tene, Jehova nĩrĩo rĩitwa rĩa Kĩhibirania rĩrĩ thiini wa kiugo gĩa Gĩthũngũ MWATHANI.

“Mwathani” — H113 adown — mwathi; mwene; mũnene; ũrĩa wathaga

Thiini wa Thaburi 110:1, mũhaka wa adown wandĩkĩtwo "Mwathani wakwa." Adown nĩ kiugo kĩngĩ gĩa Kĩhibirania kũngĩ gũkĩra Yehova, o we Mwathani ũrĩa waaragia na Mwathani wa Daudi mũhari-inĩ ũcio.

“ũmwe” — H259 echad — ũmwe; kũrĩ na ũrũmwe; wa mbere

Echad nĩkĩo kiugo kĩrĩ thiini wa "Jehova Ngai witũ nĩ Jehova ũmwe." Echad nĩkĩo kiugo o kũu gĩtũmagĩrwo harĩ hwaĩ-inĩ na rũciini gwĩtwo mũthenya Ū MWE. Echad nĩkĩo kiugo o kũu gĩtũmagĩrwo harĩ mũndũ mũrũme na mũtumia wake gũtuũka mwĩrĩ Ū MWE.

“Mũriũ wa mũmwe” — H3173 yachiyd — wiki; ũrĩa wiki; wa mwana wa mũmwe

Kĩbuku gĩa Kĩambĩrĩria gĩa 22 gĩgwĩtaga Isaka "mũrũguo wa mũmwe" maita matatũ mataarĩ hamwe. Yachiyd nĩ kuuga ũrĩa wa mũmwe wiki.

“mũtĩ” — H6086 ets — mũtĩ; mbaũ; mbaũ cia gwaka; mbaũ nyaraganu; rũthanju

Ets nĩ kiugo kĩmwe gĩa Kĩhibirania kĩonanagia mũtĩ ũrĩ muoyo hamwe na ngũa iria itemetwo. Ets nĩ kiugo kĩa ngũa iria Iburahamu aigĩrĩre Isaaka.

“wa kũgegania” — H6382 pele — kĩndũ kĩa magegania; kĩndũ gĩa kũgegania; kĩndũ kĩrĩa kĩrĩ igũrũ rĩa ũmenyo

Pele nĩrĩo rĩitwa rĩa mbere rĩrĩa rĩaheirwo mwana thiini wa Isaia 9:6.

“hitho / kũgegania” — H6383 piliy — wa magegania; ũrĩ wa magegania mũno gũkĩrĩrũwo kũmenyeka

Piliy nĩrĩo kiugo kĩrĩa mũraika wa Jehova aaheire Manoa kũgũtaarĩria rĩitwa rĩake. Piliy ũkoima mũrĩ ũmwe na rĩitwa pele thiini wa Isaia 9:6.

“mũirĩtu gathirange” — H5959 almah — mũirĩtu mwĩthĩ ũtahikĩtie; mũirĩtu gathirange; mũirĩtu

Almah nĩrĩo rĩgamba rĩhũthagĩrwo thiini wa Isaia 7:14.

“Imanueli” — H6005 Immanuwel — Ngai arĩ hamwe na ithuĩ

Imanueli nĩ rĩitwa rĩrĩ o rĩo rĩrĩ ta ũhoro mũkinyanĩru. Mathayo nĩataũragĩra mũthomi rĩitwa rĩrĩ.

“mũnene / mũthamaki” — H8269 sar — mũndũ mũnene; mũtongoria; mũnene wa mbũtũ; mũthamaki; mwathi

Sar nĩ rūtwa rĩa ũnene rĩrĩa mũndũ ũrĩa warĩ na rūhiũ rwa njora rwakũnjũrwo eyugaga arĩ nja ya Jeriko.

“**Nĩ Nĩ**” — **H1961 hayah** — gũkorwo; gũtũũra; gũtuĩka

Hayah nĩ kigio kĩa kiugo kĩa kĩa rungu rwa “*NDI ŪRĪA NDI*” mũrĩmũrĩri-inĩ ũrakanĩte na mwaki.

CIUGO CIA KIRIKI

“**Kiugo**” — **G3056 logos** — kiugo; ũndũ wa kuuga; kĩndũ kĩa kioigĩtwo; kuumbũra meciiria

Johana ndaambĩrĩrie Ūhoro-Mwega wa Johana na ũciari. Johana aambagĩrĩria Ūhoro-Mwega wa Johana mbere ya kĩambĩrĩria.

“**gũtũũra**” — **G4637 skenoo** — kwamba hema; gũikara kambĩ; gũtũũra hema-inĩ

“Kiugo gĩgĩtuĩka mwĩrĩ, na gĩgĩtũũrania na ithuĩ.” Mũhari ũyũ nĩũtaarĩrie Ngai agĩtũũra na mwĩrĩ wa mũndũ ta ũrĩa mũndũ atũũraga hema-inĩ.

“**ũrĩa wa mũmwe**” — **G3439 monogenes** — mũciare wa mwana ũmwe; wa mũthemba ũmwe; ũrĩa wa mũthemba wake wiki

Kiugo Monogenes kĩrahũthĩrwo harĩ Mũrũ. Monogenes o na kĩrahũthĩrwo harĩ Isaaka thĩnĩ wa Ahibirania 11:17.

“**kũmenyithanio**” — **G1834 exegeomai** — gũtongoria kuuma; kũruta nja; kwaria wega na ũkinyanĩru; kũmenyithania

Gũtirĩ mũndũ wonete Ngai. Mũriũ ũrĩa wa mũmwe nĩatongoretie Ngai akoimĩra hau akĩoneka.

“**aiguithanĩtio**” — **G2644 katallasso** — gũtiga ũthũ ũtuĩke ũrata; gũcookia ũrata

Katallasso nĩrĩo rĩgĩtaũra gĩtũmi kĩa gĩothe gĩa mũtharaba, na kiugo kĩmwe.

“**ũiguano**” — **G2643 katallage** — gũcookereria ũtugi; kũrehanĩria mĩena ĩĩrĩ ĩrĩa yatigithanirio.

Katallage yumanĩte na mũri o ro ũrĩa katallasso ĩrĩ naguo igĩrũ. Katallasso yonanagia ũndũ wa gũcookanĩrĩria (gũcookereria ũrata gatagatĩ ka andũ eerĩ arĩa maatiganĩte). Katallage yonanagia kĩa kĩa kiumanaga na gũcookanĩrĩria kũu.

“**Kũrekerwo kwa mehia**” — **G859 aphesis** — gũtũma athĩ; kũrekererio; kũrekereria; kũrekanĩra mehia

Tiga gũitwo gwa thakame, gũtirĩ kũrekerio kwa mehia.

“**Mũhiga**” — **G3466 musterion** — hitho; ũndũ ũrĩa waahithĩtwo tene na rĩu ũgekoimbũrwo

Thĩnĩ wa Bibilia, hitho ndĩrĩ ndeto ya kũratha. Hitho thĩnĩ wa Bibilia nĩ ũhoro mũhithe ũrĩa Ngai eyathĩrĩre kwĩra andũ.

“**ũrĩhi**” — **G1557 ekdikesis** — kĩa kĩa kiumaga ciira-inĩ wa kĩhoo; kũhingĩrĩria kwene kwa mahĩtia

Ekdikesis nĩ kiugo kĩa kĩa kũhũthĩrĩtwo thĩnĩ wa 2 Athesalonike 1:8. Ekdikesis ndĩgwĩta marakara matagĩrĩrwo mũthiũrũkanio. Ekdikesis nĩ kuonania atĩ ciira wa kĩhoo nĩguo wĩkĩtwo biũ.

“**mũciare wa mbere**” — **G4416 prototokos** — irigithathi; wa mbere gũciarwo

Ithe nĩoigire atĩrĩ, “Nĩ maromũthathaiya araike othe a Ngai,” ũhoro ũcio ũkonĩ Mwana.

SOURCES & CREDITS

Scripture: Kikuyu Bible (CC BY-SA 4.0) — a redistributable edition, looked up exactly and never machine-translated.

Alternate chapter/verse numbering reconciled with STEP Bible TVTMS (CC BY 4.0).

Strong's numbering & original-language data: OpenScriptures Hebrew Bible (CC BY 4.0); STEP Bible.org — TAHOT/TAGNT/TBESH/TBESG (CC BY 4.0);

Robinson-Pierpont Byzantine Majority Text (Public Domain); Strong's dictionary, 1890 (Public Domain).

Typography: Google Noto fonts (SIL Open Font License 1.1).

© SEE MORE JESUS · wanttoseemore.com — shared under Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0).